

KULTÚRA

ROČNÍK XIII. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

2. JÚNA 2010

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00€

Identita je totožnosť, úplná zhodnosť. Aby sme mohli použiť či aplikovať tento pojem, musíme mať model, vzor, originál. Len porovnaním niečoho s niečím môžeme vysloviť tvrdenie, že niečo s niečím je totožné alebo odlišné.

Hovoríme, že človek je psycho-fyzická jednota, animal rationale. Jeho biologicko-fyziologická stránka je funkčným princípom, vlastným aj iným živočíchom, ktorý je podmienený internou zákonitosťou. A práve táto interná zákonitosť, jej superúčelný a organický model je zárukou jeho telesnej identity. Narušenie tejto funkčnosti je stavom ohrozenia tohto biologicko-fyziologického princípu. Táto skutočnosť je oblasťou živočicha - animal.

Rozumnosť má však povahu duchovnú. A tu stojíme pred obrovskou oblasťou, pred duchovným svetom človeka a pýtame sa, či nejaký model, originál, nejaký projekt, ktorý by nás oprávňoval hovoriť o identite človeka, čiže o jeho pravosti.

Činnosť človeka (integrálneho, s telom i dušou) vytvára ob-

Identita človeka

JOZEF TÓTH

rovské okruhy: kultúru i barbarstvo, morálku i nemorálnosť, dobro i zlo, spravodlivosť i nespravodlivosť, hnev a nenávisť, svet poznania, svet tvorivý a svet deštruktívny. Tu sa človek prejavuje jednak ako koruna tvorstva, jednak ako deštruktér tvorstva. A hneď si aj pripomeňme, že človek vie perfektne posúdiť tieto stavy a nikdy nepovie, že sú identické.

V dejinách ľudstva vždy boli nejaké normy, predpisy, zákony, ktoré sa pokúšali zaručiť „ľudský“ život pre človeka. Tieto normy však boli často protirečivé, a tým sa dostávame do sfér filozofických škôl, do rôznych náboženstiev. Jednotný model v praxi neexistuje, ani sa ho nedá vybudovať.

Dejiny nám verifikovali množstvo systémov, ktoré ničili identitu človeka. Neopierali sa totiž o správne a pravé poznanie človeka ako tvora, fine finaliter zameraného na osobné šťastie, v ktorom sa naplnia svet fyzický i duchovný, a ktorý vymedzuje hranice ľudskej slobode.

Sloboda totiž nemôže prekročiť hranice sebazáchovy. Slobodný čin, nič nerešpektujúci, je činom samovražedným a sloboda popierajúca vlastné bytie je zvrátenosťou.

Otázka slobody však súvisí s otázkou dobra. Ľudské poznanie je zamerané na dosiahnutie niečoho. To niečo pri dosahovaní voláme dobrom, i keď objektívne nemusí byť vždy dobrom. Proces poznávania, chcenia a zavŕšenie vlastnením je zákonom živej bytosti a predovšetkým človeka. Tento cieľ sa však nedosahuje prostredníctvom absolútnej slobody, ale slobody vymedzenej podľa interného modelu, spoločného všetkým ľuďom. Mohli by sme ho nazvať: interným autoregulačným princípom. Len jeho zachovaním sa zachováva identita človeka. Jeho narušenie, blokovanie, deformácia plodia torzá človeka. Vzor a jeho permanentné pôsobenie však ostáva, ako ostáva stavba vesmíru pri rozbíjaní atómov. To, čo ostáva tajomstvom, je schopnosť človeka nerešpektovať činnosť tohto princípu. Toto rozhodnutie by sme mohli nazvať pseudoslobodou, pretože nie všetko, čo je možné, je aj dobré.

Vieme, že z dejinného hľadiska sa množstvo návodov a projektov neosvedčilo. Odkiaľ však berieme poznanie, že nie je dovolené: zabiť, falošne svedčiť, kradnúť, luhat', podvádzať a pod.? Vieme, že tým narušujeme akýsi poriadok, poriadok vesmíru. Toto poznanie dedukujeme práve zo zakódovaného interného princípu autoregulácie. Dejinné, ale i rodinné či spoločenské kolapsy vznikajú práve pre porušovanie tohto nakódovaného modelu.

V kresťanskej filozofii a teológii sa zdôrazňuje osobný charakter nakódovania tohto programu. Dáva sa prioritou Tvorcovi pred dielom, príčine pred účinkom.

(Pokračovanie na 4. strane)

Úto mi je mladej generácie, akému informačnému chaosu je vystavená ich formujúca sa osobnosť. Dennodenne sú mladí ľudia atakovaní relativizmom hodnôt. Vzájomne si odporujúce informácie na nich pršia ako neprestajný dážď. Spoza každého rožka trčí dajaký Antidostojevskij: Boha niet, všetko je dovolené... Neprípustný, dokonca v mnohých prípadoch i trestný je iba obrátený protest. Smie sa všetko, čo je ne-normálne, len vyjadriť nesúhlas či dokonca vyjadriť odpor nie. Ochráňujú sa devianti, zo zdravých sa vytvárajú nepriatelia demo-

Humanizmus, tolerancia, luxferizmus

TEODOR KRIŽKA

kracie.

Šikovne vymyslený uzol na povraze, ktorým demokratická spoločnosť zväzuje ruky i nohy, ba dokonca i ústa. Veď pomaly už niet kde v takto zvláštne „moderovanej“ demokracii vysloviť normálny úsudok.

Ale pozrime sa bližšie na výkriky o neexistencii Boha.

Ešte aj humanisticko-ateistická lóža Prometheus súdruha akademika Čelka má, paradoxne, v názve postavu z antického registra, kde sa to len tak hmýrilo bohmi. Ak by sme si mysleli, že si ho marxistickí materialisti zvolili za symbol náhodou, mýlili by sme sa. Prometheus podľa mýtov priniesol ľuďom oheň ukradnutý z Héfaistovej vyhne. Je to teda „svetlonos“. A kto je podľa Písma svetlonosič? No predsa Lucifer (z latinského Lux - svetlo a ferrere - nosiť).

Podobnosť čisto náhodná?

Ani nie. Aj súdruh humanista veľmi dobre vie, že popieraním kresťanstva a hanobením Katolíckej cirkvi, najmä tej, lebo o tú ide jemu a jemu podobným, len pomáha držať fakle iným „bohom“. Tým, ktorí sa na nás vyškerajú zovšadiaľ - z televíznych obrazoviek, z reklám, z nápisov a obrázkov na tričkách, z tetovačiek na telách dievčat a chlapcov, z videoklipov piesní, o ktorých recenzenti píšú nedvojzmyselné vety na oslavu ohavnosti. Na ukážku zacitujem iba jedinú, tú z tzv. kultivovanejších: „všetky skladby sú rovnaké mučivé údolie beznádeje: boľavo pomalý rytmus sa stretáva ako tektonická platňa s dronovými, vo feedbacku uväznenými gitarovými riffmi a skutočne ohavným vreskom speváka...“ To, prosím, nemá byť pohana, to je akože odborná chvála vydaného CD.

Tí, ktorí tak milujú človeka, jeho slobodu, rovnosť a bratstvo, tí akože humanisti, ktorí tak obetavo vnášajú svetlo do temna našich stredovekých kresťanských hláv, sa však rúhajú iba kresťanskému Bohu. Najviac ich pri tom teší, ak môžu chváliť a velebiť antické božstvá.

(Pokračovanie na 3. strane)

www.kultura-fb.sk

Na 22. mája bol v Bratislave naplánovaný prvý veľký pochod homosexuálov! Nuž čo, povzdychol som si rezignovane, keď som sa o tom dozvedel. Opäť sa u nás deje niečo, čo by malo byť azda v normálnej, zdravej a navyše kresťansky založenej spoločnosti jednoznačne nepripustné. Vzápätí ma však prekol silný pocit, že vzdychať nestačí, treba konať. Aspoň niečo. Ozvať sa. Zaujať jasné stanovisko. Zúčastnil som sa teda protestného zhromaždenia proti tomuto škandalóznemu pochodu a pišem i tieto riadky...

Náš rezignovaný postoj k týmto otázkam v minulosti totiž spôsobil, že situácia u nás je taká, aká je. Kritická. Akosi sme si zvykli, že ľudia, ktorých ich genetická (chromozómová) anomália odlišuje od normálu - väčšiny, sú nám neustále akýmiisi záhadnými spôsobmi predkladaní za vzory či módné ikony. V skutočnosti to však nie je záhada. Je to premyslená a systematická činnosť, podporená masívnou mediálnou kampaňou, ktorá vedie k vytýčenému cieľu! Ako vidno, efektívne. Veď takmer všetky „reality šou“, ktoré sú magnetom pre mládež, vyhrávajú v poslednom čase ľudia, ktorí sú takpovediac výkladnými skriňami rôznych úchyliet. Namiesto všeobecného odsúdenia, či ešte lepšie odbornej pomoci, stoja na piedestáli. Práve mládež, naša budúcnosť, mnohokrát doslova zmätená sama zo seba a svojich hormonálnych zmien v období puberty, sa dostáva neustále do tvrdej konfrontácie s nástrahami tejto doby. Táto prirodzená nestabilita ich priam predurčuje stať sa ľahkou korisťou. Schopnosť odolávať si naopak vyžaduje zrelý postoj, silné rodinné zázemie, dostatočnú sumu vedomostí, svetonázor a životné skúsenosti. Tie zákonite chýbajú a teda počet obetí, citovo zmanených a dezorientovaných tínedžerov, rapídne pribúda.

Bratislavský pochod niesol hrdý názov DÚHOVÝ PRIDE. Oficiálne sa prezentoval ako „oslava hrdosti nielen lesbie, gejov, bisexuálnych a transgender ľudí a ich sexuálnej orientácie a rodovej identity, ale každej demokratickej a otvorenej spoločnosti.“ Paradoxne tu však ide o hrdosť na hendikep, sexuálnu deviáciu. Navyše táto bizarná a značnú časť verejnosti pohoršujúca dúhová akcia bola už vopred verejne podporovaná známymi osobnosťami domáceho šoubiznisu ako napr. Hryc, Fialová či Podzámska. Naozaj smutné. Na námestí sa teda zišli

„hendikepovaní“ ľudia zo všetkých kútov sveta, ktorí chcú byť neustále na svoju deviáciu hlučne hrdí a bojovať za rovnoprávnosť. Nevieť však pochopiť, čože to chcú vlastne zrovnoprávňovať. Rovnoprávnosť predsa znamená, ako i samotné slovo naznačuje, mať rovnaké práva. Avšak predpokladajú sa pritom i rovnaké východiskové podmienky. Ak sa však chcú dvaja ľudia rovnakého pohlavia sobášit' a nedajbože i vychovávať deti, s kým sa chcú zrovnoprávňovať? S mužom a ženou? To predsa nejde. Základná podmienka nie je dodržaná! Navyše je to i proti prírode. Civilizácia predsa funguje a najmä preživa už stáročia na úplne iných princípoch! Napríklad i v športe majú hendikepovaní, tentoraz však telesne, vytvorené svoje štruktúry a súťaže a nik z nich sa nesťažuje, že je diskriminovaný. Žiadny z nich sa netlačí za každú cenu na olympiádu. Majú predsa svoju - paralympiádu. Veď ako by tam aj obstáli? Nedôstojne! Nerobia nijaké pochody a médiá im nedávajú toľký priestor, aby to menili. A my ostatní? Rešpektujeme ich takých, akí sú a dokonca sme na nich, v prípade náznaku úspechu, i patrične hrdí.

Tu je azda namieste zdôrazniť, že samotná homosexualita rozhodne nie je dôvodom na odsúdenie. Osobne mám niekoľko priateľov umelcov, ktorí sa narodili ako homosexuáli. Robia si svoju prácu statočne a sú to slušní ľudia. Preto som si istý, že i ostatní z nich môžu byť vynikajúci maliari, hudobníci, inžinieri či kozmonauti. Nemusia sa domáhať rovnoprávnosti, pretože v týchto oblastiach ju na Slovensku rozhodne majú a hovoria za nich činy.

Avšak dnes sa deje niečo iné! Chorý bojuje za to, aby jeho stav ostatní pohládali, lepšie povedané, povinne prehládali. Aby dostal práva, ktoré mu jednoznačne neprináležia, ba naopak, sú pre spoločnosť a jej zdravé fungovanie škodlivé. Navyše spôsob boja je násilný, nečestný, zákerný a v drvivej väčšine prípadov i obscénny! Spochybňovanie úlohy rodiny, manželstva či nedajbože snaha o adopciu detí je však neprípustná a pre mňa i nepochopiteľná. Tieto aktivity majú vo svojej podstate jednoznačne deštruktívny charakter a sú značne pohoršujúce.

Na odľahčenie mi nedá nespomenúť, že môj syn s ovcami kiahňami zostal radšej týždeň doma, aby nenakazil spolužia-

Dúhový rozklad?

kov a nechcel (a ani nemohol) byť v takom stave „rovnoprávny“ so zdravými spolužiakmi v škole. Kiahne, ktoré prenášajú títo naši „pochodujúci bacilonosiči“ však nie sú ovcie, sú prinajmenšom vľčie! Navyše veľmi ťažko, ak vôbec, liečiteľné. A že tu ide naozaj o chorobu, jednoznačne dokazuje fakt, že do začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia bola homosexualita oprávnené uznávaná ako choroba aj podľa Svetovej zdravotníckej organizácie WHO. Neskôr bola však z tohto zoznamu záhadne vylúčena. Prečo? Je zmena diagnostiky či prejavov chorôb naozaj vec moderny? Nie je to iba ďalší spôsob manipulácie masami, ktoré sú čoraz väčšmi zámerne otupované bezzásadovosťou a bezducho kráčajúce do vlastnej záhuby?

My sa teda máme nečinne prizerať, ako nám sem chodia polonahí devianti, zatiaľ prevažne zo zahraničia, s veľkým krikom „otravovať vzduch“ a pod zámenkou faľošnej slobody či dokonca akýchsi nadpráv takpovediac verbovať naše deti na scestie? Ja teda nie!

Známy slovenský politik sa okamžite vyjadril, spôsobom jemu vlastným, že by najradšej prišiel účastníkov pochodu osobne oplúť. Vnútrná pohútko je to v zásade prirodzená. Prejav už menej. Človek sa predsa líši od zvierat a najmä tým, že nekoná pudovo a vie sa ovládať. Verejne činný človek zvlášť. Neplul som teda na námestí na tie premávajúce sa kreatúry, sporo odeté v dúhových farbách, výskajúce a obscénnymi gestami vzbudzujúce pozornosť a najmä pohoršenie okoloidúcich, hoci chlapy priznávam, že v niektorých situáciách mi to dalo naozaj zabráť. Vyjadriť svoj názor som sa však rozhodne nehanbil, ba čo viac, budem to robiť vždy aktívne a s rovnakou vytrvalosťou, s akou sa angažujú vo verejnom živote naši „dúhovní“ spoluobčania. A nielen to, vyzývam k tomu i ostatných, ktorí si uvedomujú zákersť a nedozerné následky takýchto aktivít, najmä pre naše deti.

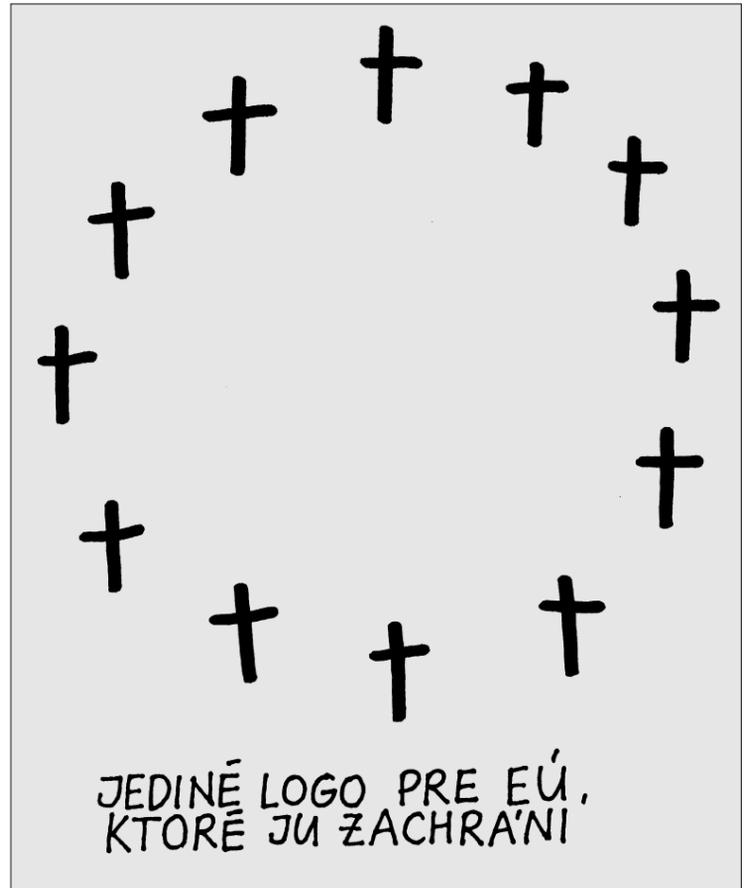
Napriek všetkému, čo už bolo povedané k tejto téme, sa však čudujem, že sa vôbec dokážeme sporiť o také samozrejme veci. Je predsa nad slnko jasnejšie, že deviantný zväzok dvoch mužov či žien nie je hodný obdivu ani hrdosti a už vôbec

nie je prirodzeným prostredím pre výchovu detí, čo bude zaručené obsahom ďalšieho kroku tejto diabolскеj hry, tak ako sme boli svedkami v iných krajinách. Odmietaním základného princípu manželstva a následne rodiny, teda rozdielnosti pohlaví rodičov, sa homosexuálny jedinec sám diskvalifikuje a stáva jednoznačne nevhodný ako náhradný rodič. Aké deti, mladí ľudia, by asi vzišli z takehoto prostredia? Minimálne citová a hodnotová dezorientácia je u nich takpovediac zaručená. Takisto je zrejme, že homosexuáli nie sú schopní plnenia základného poslania ľudí, teda okrem založenia plnohodnotnej rodiny s otcom a matkou nemajú aj následnú reprodukčnú schopnosť, čo jednoznačne svedčí o ich odchýlení od normálu. Beznohý chce bežať maratón! Nehovoriac o hrozivých štatistikách, ktoré taktiež pomerne jednoznačne hovoria o vysokom percentuálnom zastú-

pení pohlavne nakazených jedincov medzi homosexuálmi, spôsobom obrovskou promiskuitou. Rovnako dlhodobé zaznamenáme medzi nimi vyššie percento drogového závislých, kriminálnikov či ľudí páchajúcich sexuálne delikty, vrátane zneužívania maloletých detí.

To sú holé fakty! Toto slovné spojenie som použil zámerne, nakoľko naša výbojná sexuálna menšina má nahotu rada a s obľubou sa ňou prezentuje i na verejnosti. Kiežby tieto „nahé“ fakty otvorili oči i našej, často rezignovanej, väčšiny, ktorej silné „mediálne sedatíva“ bráni v triezvom uvažovaní a primáli by ju konečne zaujať správny postoj. Naša zaslepenosť, samolúboosť a ochota prestrašujúca v potrebu byť za každú cenu „trendy“ a prijať doslova všetko, čo sa na nás valí zo Západu, má zatiaľ, zdá sa, väčšiu váhu ako fakty, zdravá zásadovosť či morálka.

JÁN KŠIŠAN

V roku 1937 ako odpoveď na encykliku „Mit brennender Sorge“ nacistický minister propagandy zorganizoval kampaň na diskreditáciu katolíckej cirkvi. Šéf nemeckej vojenskej kontrarozvedky Wilhelm Canaris dal poslať dokumenty tohto plánu pápežovi Piovii XII.

„Denne sa objavujú nové prípady sexuálneho zneužívania detí veľkým počtom členov katolíckeho kléru. Bohužiaľ, nedá sa hovoriť o jednotlivých prípadoch, ale o kolektívnej morálnej kríze, ktorú kultúrna história ľudstva nikdy predtým nepoznala v takej desivej a znepekujúcej dimenzii. Mnohí kňazi a rehoľníci sa priznali. Niet pochyb o tom, že tisíce prípadov, ktoré boli oznámené spravodlivosti, predstavujú len malý zlomok skutočností, pretože mnohí páchatelia boli chránení a ich prípady ututlané hierarchiou.“

Ide o úvodník nejakého veľkého denníka z roku 2010? Nie: je to prejav zo dňa 28. mája 1937 od Josepha Goebbelsa (1897 - 1945), ministra propagandy Tretej ríše. Tento prejav, ktorý mal veľký ohlas v zahraničí, bol vyvrcholením kampane, ktorú začal nacistický režim s cieľom zdiskreditovať Katolícku cirkev.

V roku 1937 bolo zatknutých 276 rehoľníkov a 49 kňazov. Zatknutia sa konali vo všetkých nemeckých diecézach postupne, aby sa o škandáloch denne písalo na titulných stranách denníkov.

10. marca 1937 pápež Pius XI. (1857-1939) v encyklike Mit brennender Sorge odsúdil nacistickú ideológiu. Na konci toho istého mesiaca Ministerstvo propagandy, na čele ktorého stál Goeb-

Goebbels a akcia „pedofilní kňazi“

zneužívaniu detí kňazmi. Plánovanie a riadenie tejto kampane je známe vďaka dokumentom, ktorých čítanie je na úrovni najlepších špiónážnych románov.

Roku 1937 šéfom nemeckej vojenskej kontrarozvedky bol admirál Wilhelm Canaris (1887-1945). Tento sa postupne stal antinacistom a dozrelo v ňom presvedčenie, ktoré ho priviedlo k zorganizovaniu neúspešného atentátu na Hitlera v roku 1944; po ňom bol roku 1945 obesený. Canaris nesúhlasil Goebbelsovou aktivitou proti katolíckej cirkvi a poveril právnika Josefa Müllera (1878-1979), aby do Ríma zanesol prísne tajné dokumenty na túto tému.

Müller - predtým, ako bol zatknutý a internovaný vo vyhľadavacom koncentračnom tábore Dachau, ktorý prežil a po vojne sa stal ministrom spravodlivosti Bavorska - po častiach doručil tajné dokumenty Piovii XII. (1876-1958), ktorý požiadala Spoločnosť Ježišovu o ich preštudovanie.

So súhlasom Štátneho sekretariátu bol vyšetrovaním Nacistického sprisahania proti cirkvi poverený nemecký jezuita Walter Mariaux (1894 - 1963), ktorý po tom, ako v Nemecku zorganizoval protinacistickú organizáciu „Pauluskreis“, bol prezieraný poslaný ako misionár do Brazílie a Argentíny. Tu ako riaditeľ Mariánskej kongregácie mal vplyv na celé generácie katolíckych laikov, vrátane známeho brazílskeho katolíckeho mysliteľa Plinia Correea de Oliveira (1908-1995), ktorý patril do jeho skupiny v San Paule. Mariaux publikoval v

Londýne v roku 1940 po anglicky a v roku 1941 v Buenos Aires po španielsky pod pseudonymom „Testis Fidelis - Verní svedkovia“ dve knihy o prenasledovaní katolíkov v Tretej ríši: bolo to vyše sedemsto strán komentovaných dokumentov, ktoré v celom svete vyvolali veľké emócie.

Výraz „morálna panika“ bol vytvorený sociológmi iba v sedemdesiatych rokoch na identifikáciu umelo vyvolaného sociálneho poplachu, pričom sa využívajú metódy ako preháňanie faktov a čísel, pomocou neseriózných štatistik „objavujúc“ a prezentujúce ako „nové“, v skutočnosti už dávno známe udalosti. Základ je tvorený skutočnými udalosťami, ale ich počet je systematicky deformovaný.

Bez toho, aby mal k dispozícii modernú sociológiu, Goebbsel v roku 1937 odpovedal na encykliku Mit brennender Sorge aktivitou ako z manuálu na vytvorenie morálnej paniky.

Ako je obvyklé pri morálnej panike, fakty nie sú úplne vymyslené. Ešte pred vydaním encykliky existovali v Nemecku určité prípady zneužívania detí. Rovnako Mariaux pokladá za vinného rehoľníka v škole v Bad Reichenhall, laického profesora, záhradníka a školníka, ktorí boli odsúdení v roku 1936, pričom konštatuje, že sankcia uložená bavorským ministerstvom školstva a mládeže - odňatie povolenia na prevádzkovanie škôl štyroch mníšskym rádom - bola úplne neprimeraná a nadväzuje na snahu režimu zlikvidovať

katolícku školu. Dokonca aj v prípade niektorých frankiskánov z Waldbreitbach v spolkovej krajine Porýnie Mariaux necháva otvorenú hypotézu o vine obvinených, hoci historici neskôr nevyučujú nacistické zveličovanie.

Tieto prípady - ale tých skutočných bolo len veľmi málo - viedli k vytrvalým reakciám biskupov. 2. júna 1936 münsterský biskup, blahoslavení Clemens August von Galen (1878-1946) - duša katolíckeho odporu proti nacizmu, blahorečený v roku 2005 Benediktom XVI. - dal čítať počas nedeľných bohoslužieb vyhlásenie, v ktorom sa vyjadruje „bolest' a smútok“ nad „odporným zločinom“, ktorý „pokrýva hanbou našu svätú Cirkev“. 20. augusta 1936 po udalostiach vo Waldbreitbachu nemecký episkopát uverejnil spoločný pastiersky list, v ktorom „dôrazne odsudzuje“ páchatel'ov a zdôrazňuje nutnosť spolupráce so štátnymi súdmi.

Na konci roka 1936 nemeckí biskupi prijímajú prísne opatrenia - aj keď len vo veľmi málo prípadoch, niektoré z nich boli aj pochybné - , ktoré, zdá sa, že vyriešili reálne problémy.

Biskupi - síce nie veľmi hlasito - tiež poznamenali, že medzi učiteľmi štátnych škôl a v mládežníckej organizácii Hitlerjugend prípady odsúdených za sexuálne zneužívania detí sú oveľa častejšie ako u katolíckeho duchovenstva.

Bola to encyklika Pia XI. proti nacizmu, ktorá bola determinujúca pre veľkú kampaň z roku 1937. Mariaux to dokazuje publikovaním veľmi podrob-

ných pokynov zaslaných Goebbelsovom Gestapu, politickej polícii Tretej ríše, niekoľko dní po zverejnení Mit brennender Sorge, a najmä novinárom, ktorí boli vyzvaní, aby „objavili“ prípady z roku 1936 a dokonca aj epizódy staršieho dátá, a aby ich neustále ponúkali verejnosti. Goebbels nariadil Gestapu hľadať svedkov, ktorí by obviňovali kňazov a ktorým sa vyhrážali okamžitým zatknutím, ak nebudú spolupracovať, aj keby to boli len deti. Príslovečná veta „v Berlíne je sudca“, ktorá v nemeckej tradícii poukazuje na dôveru v nezávislosť súdnictva od tých, čo sú aktuálne pri moci, však platí - v určitých medziach - a to aj v Tretej ríši. Z 325 kňazov a rehoľníkov, ktorí boli zatknutí po tom, ako vyšla encyklika, iba 21 bolo odsúdených. Je takmer isté, že i medzi nimi boli nespravodlivo obvinení. Takmer všetci skončili vo vyhľadavacích táboroch, kde mnohí z nich umreli.

Pokus o diskreditáciu katolíckej cirkvi na medzinárodnej úrovni prostredníctvom obvinení z nemorálnosti a pedofílie kňazov však zlyhal.

Vďaka odvaha Canarisa a jeho priateľov a vytrvalosti jezuitského detektíva Mariaux pravda vyšla najavo ešte počas vojny. Vierolomnosť Goebbelsovej kampane vyvolala viac rozhorčenie ako akéhokoľvek zavinienia niektorých predstaviteľov Cirkvi.

Komplot odhalil nemecký jezuita Walter Mariaux. Z 325 zatknutých kňazov a rehoľníkov bolo odsúdených len 21, ale rozhodne nie všetci boli vinní.

Massimo Introvigne
Avvenire 16. 4. 2010
Preložil V. Z.

Vývoj v Grécku, rastúca zadlženosť Portugalska, Španielska, Írska, Talianska a ďalších štátov ohrozuje budúcnosť eura a tým aj eurozóny. Vo svete, hlavne v členských štátoch eurozóny, upadá eufória spojená s fungovaním eura ako medzinárodnej meny, ktorá zaujme miesto amerického dolára (dolára) v medzinárodnom platobnom styku. V tomto období, popri nesporných pozitívach, ktoré sa zdôrazňovali v súvislosti s prechodom z národných peňažných jednotiek na euro, bôkom zostala analýza rizík spojených s týmto prechodom a s fungovaním eurozóny. Členstvo v eurozóne sa viazalo na plnenie maastrichtských kritérií pri vstupe do eurozóny. Avšak po prijatí členských štátov do eurozóny oslabila tlaky na dodržiavanie týchto kritérií a kontrola plnenia záväzkov. Sankcie za porušovanie kritérií sa neuplatňovali, pretože aj zakladajúce štáty eurozóny porušovali tieto kritériá. Benevolentnosť

hlavne Írsko, Taliansko, Litva, Maďarsko, Rumunsko, majú problémy s plnením maastrichtských kritérií, hlavne s fiškálnou politikou.

Pod vplyvom uvedeného vývoja v roku 2010 klesá kredibilita eura, kurz eura v relácii k doláru a k ďalším menám. Diskutabilnou sa stáva existencia eurozóny a navrhované riešenia vzniknutej situácie. Najvypuklejšia je situácia v Grécku. Táto, pokiaľ sa nebude riešiť koordinovane, spoluprácou Grécka s ostatnými štátmi eurozóny a s medzinárodnými inštitúciami, môže vyústiť do novej finančnej krízy, zániku eura a eurozóny.

Podľa údajov MMF, zadlženosť Grécka dosiahla eur 295 mld. a každý deň sa zvyšuje o nesplácané úroky a výnosy z cenných papierov. Najväčšími veriteľmi Grécka sú finančné inštitúcie, ktoré sídlia v Nemecku, Francúzsku, Veľkej Británii, Belgicku, Holandsku, Luxembursku, Taliansku a v Rakúsku.

by znamenala krach týchto inštitúcií, pokiaľ vlády príslušných štátov by ich znovu nezachraňovali. Realitou je, že Grécko, presnejšie vláda príslušné finančné inštitúcie, nie sú schopné splácať dlhy bez ďalšieho zadlžovania. Na druhej strane, veritelia Grécka sa boja a nechcú zvyšovať svoju angažovanosť v Grécku. Cieľom veriteľov zo strany súkromného sektora je preniesť na štát a medzinárodné inštitúcie riešenie insolventnosti Grécka o obnovenie kredibility eura. Zdržanlivý postoj bánk ohrozuje aj vývoj v Portugalsku a Španielsku.

MOŽNÉ RIEŠENIA

Na prvý pohľad najjednoduchším riešením vzniknutej situácie by bolo vyhlásenie platobnej neschopnosti Grécka. Veritelia by odpísali straty, prípadne zbankrotovali, pokiaľ by ich vláda nezachránila. Trhy by sa vyčistili a mohlo by sa začať od nuly. Najväčšie problémy by vznikli v štátoch eurozóny, hlavne v štá-

Rub a líce eura

zákonite musela vyústiť do disproporcií, ktoré v konečnom dôsledku ohrozujú existenciu eura a tým aj eurozóny.

POTENCIÁLNE PROBLÉMY

Členstvo v eurozóne bolo viazané na plnenie maastrichtských kritérií pri vstupe do eurozóny, členmi eurozóny sa takto stali aj štáty, ktoré vykazovali rozdielny stupeň ekonomického vývoja, sociálneho zabezpečenia obyvateľstva, veľké rozdiely v životnej úrovni a v ďalších oblastiach ekonomiky a spoločenského života. Negatívne pôsobila aj asynchronnosť hospodárskeho cyklu v členských štátoch EÚ. Prvky rizika a neistoty boli takto vnesené do fungovania eurozóny už pri jej vzniku. Svetová finančná a následne hospodárska kríza umožnila týmto prvkom, aby sa najvýraznejšie prejavili v ekonomikách, ktoré vykazovali vysoký deficit verejných financií; zadlženosť štátu.

Pod vplyvom uvedeného vývoja, vzhľadom na zhoršenú ekonomickú situáciu a vysokú zadlženosť štátu, v roku 2010 ratingové agentúry znížili rating Grécku, Portugalsku, Španielsku; spochybnili vývoj v Írsku a Taliansku, čím zneistili trhy peňazí. Rozpočtový deficit Grécka bol koncom roka 2009 na úrovni 13,6 % HDP, t. j., štvornásobku limitu, ktorý bol povolený v rámci EÚ. Vláda v Grécku oznámila, že Grécko má problémy so splácaním dlhovej služby. Takmer 10% deficit bežného účtu platobnej bilancie je aj jedným z problémov Portugalska a Španielska. Taktiež ďalšie štáty,

Finančné inštitúcie so sídlom v Nemecku, hlavne banky, investovali eur 28 mld. do bondov emitovaných v Grécku. Polovica investícií, presnejšie dlhu Grécka je evidovaná v bilanciách inštitúcií, ktoré vlastní a kontroluje nemecká vláda. Napríklad, len problémová a dnes už štátom vlastnená Hypo Real Estate Group sa podieľa eur 7,9 mld. na pôžičkách Grécku. Prítom táto skupina len za prvý štvrtrok 2010 vykazovala stratu 324 mil. EUR. Na krytie nesplácaných úverov previedla do fondu opráv a rezerv 196 mil. eur.

Najväčšími veriteľmi Grécka sú finančné inštitúcie, ktoré sídlia vo Francúzsku. Tieto inštitúcie požičali Grécku 50 mld. eur. Z tejto sumy len Bank of France požičala 7 mld. eur. Talianske inštitúcie majú v cenných papieroch, ktoré boli emitované v Grécku, viazaných 20 mld. eur. Belgicko, Holandsko a Luxembursko požičalo menšie sumy. Osobitné je postavenie Európskej centrálnej banky (ECB). Táto banka je nepriamo, prostredníctvom poskytnutých garancií, viazaná na riešenie vzniknutej situácie. Priama angažovanosť banky vyplýva z jej postavenia centrálnej banky EÚ, zodpovednosti za euro a fungovanie eurozóny.

Vzhľadom na bankové tajomstvo a jeho dodržiavanie, chýbajú presné údaje o vlastníctve toxických cenných papierov. Môžeme len predpokladať, že tieto sú v držbe niekoľkých finančných inštitúcií, hlavne tých, ktoré boli postihnuté finančnou krízou. Insolventnosť Grécka

toch, ktoré garantujú vklady v bankách. Garancie zvyšujú požiadavky na financie štátu a tým aj zadlženosť štátu. Takto, na novej úrovni, by vznikol problém so splácaním štátneho dlhu.

Ďalším možným riešením by bolo vystúpenie, alebo vylúčenie Grécka z eurozóny, návrat k drachme a jej devalvácia, ktorá by napomohla konsolidácii národného hospodárstva. Veritelia by odpísali pohľadávky, zaznamenali straty. Grécko by sa mohlo vrátiť do eurozóny po konsolidácii ekonomiky a po splnení požadovaných kritérií. Avšak, vystúpením alebo vylúčením Grécka z eurozóny a následnou stratou pohľadávok, ktoré zo súkromných peňažných inštitúcií prešli na príslušné štáty a medzinárodné inštitúcie, by mohlo dôjsť k rozpadu eurozóny alebo k vytvoreniu dvojrychlostnej EÚ, a to vytvorením menšieho zoskupenia štátov okolo Nemecka a Francúzska. Ostatné štáty by museli separátne riešiť vzniknutú situáciu. Tento vývoj by zrejme pochoval myšlienku zjednotenej Európy so všetkými z toho vyplývajúcimi politickými a ekonomickými dôsledkami.

Členské štáty eurozóny, hlavne nemecká a francúzska vláda, vrátane ECB, hľadajú preto riešenie ako zabrániť defaultu Grécka, ako umožniť Grécku splácanie záväzkov aj za cenu odpísania časti dlhu. 2. mája 2010 ministri financií eurozóny po dohode s MMF, schválili preto pomoc vo výške 110 mld. eur, ktorá bude v priebehu troch rokov poskytnutá Grécku. Štáty eurozóny poskytnú eur 80. mld. a zostávajúcich 30 mld. eur poskytne MMF.

Pretože odsúhlasená pomoc vyvolala diskusie a aj negatívnu reakciu zo strany niektorých zainteresovaných štátov a blížila sa prvá splátka záväzkov Grécka a naďalej sa oslaboval kurz eura a znásobila sa panika na trhoch kapitálu. Cez víkend 9. mája t. r., ministri financií štátov eurozóny odsúhlasili preto opatrenia, ktoré majú upokojiť finančné trhy, stabilizovať situáciu. Súhlasili s vytvorením Záchranného rezervného fondu v objeme 750 mld. eur. Štáty eurozóny prispievajú do fondu 440 mld.

Kresby: Andrej Mišanek

Humanizmus, tolerancia, luxferizmus

(Dokončenie z 1. strany)

No v posledných desaťročiach sa už nepotrebnú maskovať helénskou krásou architektúry, ideálom kalokagatie, antickej filozofie alebo drámy; bez ostychu siahajú po symbolike diabla.

Už aj časopis pre deti má nevinný názov Čertík. Lebo hodnotovým kritériom kvality a predajnosti už dávno nie je anjel. Ako by to aj v novodobom kontexte reklamy znelo - Anjelské husle alebo Cigánski anjeli! Počas „diabolských vianoc“ predsa musia hrať diabli...

O to mi však ozaj nejde. Vyratávať, kde všade nás navykajú na krásu ohavnosti, nemám zapotreby. Nakoniec diabol pomaly na nás vyskočí, ak čo i len otočíme vodovodným kohútikom. Je ho plná tzv. moderná (anti)kultúra, nevynímajúc ani tie najvznešenejšie druhy a žánre, o ktorých by človek predpokladal, že ich protagonisti ozaj vedia, čo značí krásu, ušľachtilosť a čistota.

Miešať pojmy a hodnoty, to je už bežný jav. Niet sa prečo čo čudovať, ak riaditeľ dajakej galérie vo svete, ktorá nesie hrdý názov národná alebo štátna, zakúpi za obrovskú sumu peňazí práve najnovší paškvil. Veď už i časopisy pre mladých umelcov, literatúru nevynímajúc, navykajú na luciferovskú podobu novodobej predstavy o kráse a umeleckej hodnote diela. Stačí si otvoriť hociktorý časopis alebo internetovú stránku. Autori sa priam predbiehajú v naplňaní toho, čo sa zvykne označovať za princíp šoku. Robia to samozrejme prvoplánovo, najradšej tak, že čím skôr, podľa možnosti hneď na úvod poviedky či básne, vyblafnú sprosté slovo. Ale nájdú sa aj šéfredaktori, ktorí si pomýlia umelecký časopis s bulvárom a pornopriemyslom. Ako inak si vysvetliť, že štátom dotované periodikum, tohto roku až sumou 44 tisíc eur, uverejne porno od autora, ktorý sa popri písaní takýchto poklesnutých textov živí najmä útokmi na

Katolícku cirkev, prezidenta Jozefa Tisa a Slovenský štát.

Ale o tom inokedy.

Toto všetko uvádzam iba preto, aby som upozornil, že aj takí odborníci na ateizmus, ktorí ich po celé desaťročia živil, ako je súdruh akademik Čelko a ďalší súdruhovia, napríklad, ktorý má v ruke inú palicu, najmä údajný antisemitizmus na Slovensku, vonkoncom nie sú takí ateisti. Oni až pridobre vedia, že nezapaľujú svetlo, ale tmu. Prometheus, brat titanov Epimethea a Atlanta, totiž nebol nijaké neviniatiko - svojou prefikanosťou sústavne dráždil najmä Dia. Prometheus nepopieral jeho existenciu, on s ním pristo zápasil. Ateistom by bol, ak by v nijakého Dia neveril.

O ateizme či humanizme tu teda nemôže byť ani reči. Ide o antiteizmus protikatolíckej proveniencie, v Rusku o antiteizmus zasa proveniencie protipravoslávnej, maskujúci sa tzv. vedeckým materializmom. Lebo zápasit' s niečím, čo neexistuje, môže iba blázon.

Napokon už vyčíňanie boľševických bánd po celej Európe v dvadsiatom storočí nemalo za cieľ iné chrámy ako kresťanské (katolícke a pravoslávne) a iných ako kresťanských duchovných a rehoľníkov.

Aj dnešný útok médií na katolícky klérus a pápeža, zneužívajúc jednotlivé prípady, iba kopírujú útok ďalšej zvrátenej formy, nacizmu, spreď mnohých desaťročí. V roku 1937 ako odpoveď na encykliku „Mit brennender Sorge“ nacistický minister propagandy zorganizoval kampaň na diskreditáciu katolíckej cirkvi.

Popierať teocentrickú koncepciu sveta homocentrickou nie je nijaký humanizmus. Je to iba rafinovaná leš, ako legitimovať luxferizmus. Ako oslobodzovať v človeku démonov pýchy, chamtivosti, deviácií a spolu so spevákom z recenzovaného CD premeniť zem na „rovnaké muživé údolie beznádeje“.

TEODOR KRÍŽKA

eur, 60 mld. eur pôjde z krízového fondu EÚ a MMF prispeje 250 mld. eur. ECB aj keď to pôvodne nemala v programe, bude nakupovať štátne dlhopisy eurozóny. Pomoc prisľúbil aj Federálny rezervný systém USA.

Odsúhlasená pomoc je zároveň pomocou veriteľom, hlavne finančným inštitúciám, ktoré sa angažovali v Grécku. Inštitúciám, ktoré preniesli zodpovednosť za nimi robené rizikové finančné transakcie na vlády štátov, v ktorých majú sídlo. Grécka vláda má takto sťaženú možnosť vyhlásiť nedobytnosť pohľadávok, ktoré vykazovala voči súkromnému sektoru.

Program pomoci Grécku je dôležitý z hľadiska „upokojenia“ situácie, stabilizácie eura a eurozóny. Program sa viaže na rozsiahle a drastické úsporné opatrenia, ktoré môžu vyústiť do pádu vlády v Grécku a do nastolenia vojenskej diktatúry. Do roku 2013 rozpočtové výdavky vlády by sa mali znížiť o 30 mld. až 40 mld. EUR, mal by sa zefektívniť daňový systém, zvýšiť výkonnosť a konkurenčná schopnosť ekonomiky atď. Problematickou zostáva sociálna únosnosť plánu a trepezlivosť obyvateľstva, ktorá ako ukazujú demonštrácie je na hrane.

Efektívnosť hospodárskej politiky, hlavne daňového systému je problematická v celej EÚ. Neprekvapuje preto, že van Rompuy a nielen on hľadá riešenie v jednotnom základe dane v celej EÚ. Pán Olli Rehn, komisár pre hospodárske a menové záležitosti, zase vyhlásil, že EÚ bude chrániť euro za každú cenu. Môžeme preto konštatovať, že súčasná situácia, nutnosť zabrániť jej zopakovaniu,

zrejme zrýchli harmonizáciu fiškálnej politiky v EÚ a povedie k ďalšej centralizácii rozhodnutí na úrovni Bruselu.

ZÁVEROM

Napriek prijatým opatreniam možno konštatovať, že zadlženosť Grécka a ďalších štátov EÚ zostáva nevyriešeným problémom. Naďalej prevláda názor, že pomoc Grécku a prípadný prechod na dvojrychlostnú EÚ nie je riešením vzniknutej situácie; nie je ním ani rozpad eurozóny. Riešením by bolo sprísnenie a kontrola plnenia prijatých kritérií, rýchlejšie vyrovnávanie rozdielov v úrovni ekonomického rozvoja členských štátov EÚ; existencia reálne existujúceho jednotného trhu. V inom prípade, vývoj dá za pravdu euroskeptikom poukazujúcim na prehnajú centralizáciu a administratívu zo strany európskych štátov EÚ; existencie reálne existujúceho jednotného trhu. V inom prípade, vývoj dá za pravdu euroskeptikom poukazujúcim na prehnajú centralizáciu a administratívu zo strany európskych štátov EÚ; existencie reálne existujúceho jednotného trhu. V inom prípade, vývoj dá za pravdu euroskeptikom poukazujúcim na prehnajú centralizáciu a administratívu zo strany európskych štátov EÚ; existencie reálne existujúceho jednotného trhu.

Riešenie situácie prijaté na zasadnutí ministrov financií eurozóny predstavuje dočasné riešenie, ktoré má upokojiť situáciu, stabilizovať finančné trhy. So zásadným riešením situácie sa ráta po tom, ako obnova a následná expanzia svetovej ekonomiky umožní zadlžujúcim sa štátom, aby plnili záväzky, pričom Brusel bude striktné kontrolovať vývoj v členských štátoch EÚ. Zmenia sa aj princípy fungovania eurozóny.

VLADISLAV BACHÁR

Islam je jediným veľkým postkresťanským náboženstvom sveta. Pretože vzišlo v 7. storočí od Mohameda, mohlo do svojho vnútra poňať niektoré elementy kresťanstva a judaizmu. Moslimovia prevzali doktrínu jedného Boha, jeho Majestát a jeho silu tvoriť a použili ich ako základ pre zamietnutie Krista.

Nepochopiac predstavu Svätej Trojice, Mohamed spravil z Krista len proroka.

Katolícka Cirkev po celej severnej Afrike prakticky zničená silou moslimov a v súčasnosti (cca 1950) Moslimovia začínajú expanziu opäť. Ak je islam herézou, ako sa domnieva Hilaire Belloc, je to jediná heréza, ktorá nezačala upadať, ani počtami, ani oddanosťou jej nasledovníkov.

Misionárske úsilie Cirkvi smerom k tejto skupine bolo na zemskom povrchu neúspešné, pretože moslimovia sú takmer úplne nekonvertovateľní. Dôvodom je, že pre Mohamedových nástupcov stať sa kresťanom sa podobá tomu, čo stať sa z kresťana židom. Moslimovia veria, že majú konečné a definitívne odhalenie Boha svetu a Kristus bol iba prorok ohlasujúci Mohameda, posledný skutočný Mohamedov prorok.

Dnes (1950) nenávisť moslimských krajín proti Západu sa stáva nenávisťou proti kresťanstvu samému. Hoci predstavitelia štátov to doteraz neberú na vedomie, je tu stále vážne nebezpečenstvo, že časná sila islamu sa môže vrátiť a s ňou hrozba že môže zmietnuť Západ, ktorý

BL. BISKUP FULTON SHEEN

Mária a moslimovia

prestal byť kresťanský a potvrdiť seba ako veľkú svetovú antikresťanskú silu.

Pevne veríme, že obavy z moslimov sa nestanú skutočnosťou, ale moslimovia namiesto toho konvertujú ku kresťanstvu - a to spôsobom, aký naši misionári nikdy nepredpokladali.

Veríme, že sa tak stane nie skrze priame učenie kresťanstva, ale na výzvu moslimov k uctievaniu Matky Božej.

Korán má mnoho pasáží týkajúcich sa blahoslavennej Panny. Uznáva koncepciu „nepoškvrneného počatia“ a panenského pôrodu. Tretia kapitola Koránu umiestňuje históriu Máriinej rodiny do genealógie, ktorá siaha cez Abraháma a Noema až k Adamovi. Keď porovnáme opis Koránu Máriinho narodenia s apokryfným evanjeliom narodenia Márie, vedie nás to k tomu, aby sme uverili, že Mohamed bol veľmi závislý na druhom menovanom. Obe popisujú vysoký vek a definitívnu neplodnosť (sv.) Anny, matky Márie. Avšak keď Anna pochopí, že sa má stať matkou Márie, podľa Koránu hovorí: „Ach, Pane, prisahám a zasväčujem Ti, čo je vo mne. Prijmi to odo mňa!“

Keď sa Mária narodí, jej matka Anna hovorí: „A ja ju zasväčujem s celým jej potomstvom pod Tvoju ochranu, ó Pane, proti satanovi!“

Korán obsahuje tiež verše o vyzvaní, navštívení a narodení Pána. An-

jeli sú vyobrazení v spoločenstve s bl. Máriou, hovoriac: „Ó, Mária, Boh si Ťa vybral a očistil Ťa a zvolil Ťa nad všetky ženy na svete“.

V devätnástej časti Koránu je 41 veršov o Ježišovi a Márii. Je to taká silná obrana panenstva Márie, že Korán vo štvrtjej knihe prisudzuje odsúdenie Židom za ich ohybné krivé obvinenie proti Panně Márii.

Mária je ďalej pre moslimov pravá 'Sayyida alebo „Lady“. Jej jedinou možnou vážnou rivalkou je Fatima, Mohamedova dcéra. Avšak po smrti Fatimy Mohamed hovorí: „Budeš najblazenejšia medzi všetkými ženami raja, po Márii“. V jednom z variantov textu Fatima hovorí: „Som nad všetky ženy okrem Márie“.

Toto nás posúva k druhému bodu, menovite prečo sa Preblahoslavená Panna Mária v 20. storočí mala zjaviť pri bezvýznamnej dedinke Fatima a pre všetky ďalšie generácie nosiť meno Fatimská Panna Mária.

Verím, že Blahoslavená Mária Panna si vybrala, aby nosila meno Fatimská Panna Mária ako záväzok a znamenie nádeje pre moslimov a ako príslub, že Ťi, ktorí jej preukazujú toľko rešpektu, raz prijímú tiež jej Božského Syna.

Dôkaz podporujúci tieto názory sa nachádza v historickom fakte stáročnej okupácie Portugalska moslimami. V čase, keď ich konečne vyhnaní, posledný

moslimský vodca mal nádhernú dcéru menom Fatima.

Katolícky chlapec sa do nej zamiloval a dievča s ním zostalo, aj keď moslimovia odišli, a prijala tiež katolícku vieru. Mladý manžel bol zo zmeny taký šťastný, že nazval mestečko, kde žili, Fatima. A tak to miesto, kde sa naša Pani zjavila v roku 1917, nesie historické spojenie s Fatimou, dcérou Mohamedovou.

Konečný dôkaz vzťahu medzi Fatimou a moslimami je nadšené prijatie, ktoré moslimovia v Afrike a v Indii a hocike vzdávajú pútnickej soške našej Fatimskej Pani. Moslimovia navštevujú katolícke obrady na počtu Našej Pani, poľujú náboženské procesie modliacim sa pred ich mešitami. V Mozambiku moslimovia, ktorí predtým nekonvertovali, stali sa kresťanmi zakrátko nato, ako u nich postavili sochu panny Márie.

Misionári v budúcnosti budú vidieť, že ich apoštolát medzi moslimami bude úspešný v miere, v akej budú kázať o Fatimskej panne Márii. Pretože moslimovia majú posvätnú úctu k Márii, naši misionári by mali rozvíjať práve túto úctu s plným pochopením, že Naša Preblahoslavená Pani prenesie moslimov zvyšok cesty k jej Božskému Synovi.

Ako tí, ktorí stratili úctu ku nej, stratili vieru v Božskosť Krista, tak tí, ktorých intenzita úcty k nej vzrastá, naopak túto vieru získajú.

Podľa http://www.remnantnewspaper.com/archive-2006-0817-mary_and_the_moslems.htm

preložil PETER FRIŠO

Identita človeka

(Dokončenie z 1. strany)

Je to elementárna a axiomatická téza. Einstein ju vyjadril slovami: „Vo vesmíre konštatujem osobnú silu.“

Iba u človeka ako u živočícha hovoríme o morálnych, či nemorálnych činoch, o rešpektovaní či nerešpektovaní zákona, a aby sme doplnili predmet ľudských aspirácií a smerovania, iba u človeka nachádzame orientáciu na svet, presahujúcu zmyslovú oblasť.

Človek je však nositeľom dvoch neúplných podstát: duše i tela, je jedinec - individuum, osoba. Jeho identita v kresťanskom, ale aj v najhumánnejšom chápaní sa overuje v prototyp, ktorý sa v knihe kníh nazýva: imago Dei, obraz Boží. Tento prototyp síce môžeme nazvať biblickým, ale jeho objektívnu, pravú podstatu si môžeme overiť v praktickom živote premietnutí, a to v ktoromkoľvek dejinnom období.

V tomto prototyp je model človeka dimenzovaný na 2 oblasti: prirodzenú a nadprirodzenú, čiže transcendentálnu. To je celý človek. Rozbíjanie tejto jednoty je rozbíjaním aj identity človeka. Iba v transcencii sa zaväzujú aj prirodzená maximálna.

Táto jednota musí byť centrom aj morálneho života človeka. Niet vo vesmíre, ani v človeku samostatných vyčlenených okruhov, ako niet samostatne existujúcich údov človeka. Je iba celý človek a transcendencia patrí rovnako k jednote a k zaväženiu človeka ako tvora. Človek je súčasťou vesmíru.

Spomínanú naprogramovanosť poznajú všetky veľké kultúry a náboženstvá a aplikujú ju nielen na vesmír, ale aj na človeka a morálku. Ranný hinduizmus napr. hovorí o nej ako o „harmónii kozmického poriadku, morálnych cností a chrámových ceremoniálov“. Čínske učenie tao zdôrazňuje: „Je to príroda, je to cesta, dráha. Je to spôsob, ako sa pohybuje vesmír... rovnako je to cesta, ktorou by sa mal uberať človek, a tak napodobňovať tento kozmický a nadkozmičský pohyb tým, že, že každý svoj pohyb riadi podľa tohto veľkého vzoru.“ (C. S. Lewis, cit. Joseph kard. Ratzinger: Naděje pro Evropu? Scriptum, Praha 1993, str.18)

Nikto sa sám nestvoril, ani svoj obraz. Identický a pravý človek je vtedy, ak žije podľa obrazu, podľa prototypu, ktorého scenár je tak v sfére morálnej, kultúrnej, sociálnej a všeľudskej vôbec. Len tak môžeme hovoriť o univerzálny platnosti zákona všeľudských práv a slobôd a o nezadržateľnom smerovaní človeka k absolútnemu dobru!

Kresťanstvo proklamuje dva základné prepisy spomínaného modelu: Dekalóg a Evanjelium ako syntézu sveta prirodzeného a nadprirodzeného, lebo iba tieto dva svety v človeku robia človeka celým človekom, nie torzom, alebo ako to povedal veľký búrlivák a svätec sv. Augustín: „Homo est quedammodo omniad“ (Človek je čímsi všetkým.) Je skratkou vesmíru, mikrokozmosu.

A na záver: Známkou identity človeka je vo vlastnosti: dobrý. O tomto človeku hovorí opäť sv. Augustín - „dobrý človek je slobodný, i keď je otrokom, zlý je otrokom, i keď kraľuje.“

JOZEF TÓTH

TEODOR KRIŽKA

Boží sluhovia

Na pamiatku slovanského pápeža Jána Pavla II. a Matky Terezy z Kalkaty

*Keď dlhé tiene nožmi obkolesia
vznešenú šiju sveta, ľudský strach
slabý muž utešuje: „Nebojte sa!“
Potešenie vás pozná po slzách.*

*Viera a nádej, to sú naše vojská.
Vari sa takým šťastie odvráti?
Malomocnú tvár sveta vrúcne bozká
chudobná štedrá žena z Kalkaty.*

*Krajší kvet ani lúka nerozvíje,
ani tá báseň krásou do zmyslov,
ako sú skutky Matky Terézie.
Sama sa stala veľkou kyticou.*

*Daromne krehké ľudské duše krája
a odvahu v nás diabol zráža z nôh.
Povedané je: Kde sú aspoň dvaja
v Pánovom mene, tam je s nimi Boh.*

*Do ticha počuť: zúfa si a stená
čas ako vietor z temných závejov.
Na útlych pleciach ďalej muž a žena
všetkých nás slabých držia nádejou.*

*Aj drobným gestom strácajú sa trochu,
darujú nám vlastnú podobu.*

*A z týchto darov modelujú sochu,
bránu von z hlíny, a nie do hrobu.*

*Ich podobizeň bude pamätníkom
na slávu Pána... Len On, život sám,
je láska. Len On hovorí k nám z ikon,
i z týchto dvoch On prehovára k nám.*

*Z milosrdenstva ako v jarnom daždi
rastú v nás k spáse Božie kontúry.
Dielom sa môžeme stať každý,
ľudia sme, a nie karikatúry.*

*I z kameňa si Pán vie stvoriť synov.
Podľa tých dvoch, tých ľudí z krištálu,
zliepajme teda iba z dobrých činov
svoju tvár - sochu. Bohu na chválu.*

Žilinský biskup Mons. Tomáš Galis pri odhalení súsošia Jána Pavla II. a Matky Terezy v Staškove

Otázku o zákaze staroslovenského liturgického jazyka mi viackrát položili moji niekdajší študenti, ale aj priatelia, s ktorými sme diskutovali o počiatkoch našich dejín. Hlavnou príčinou toho, že mnohé podrobnosti z našich starších dejín sú u nás na Slovensku málo známe, alebo celkom neznáme, je to, že vo vzdialenejšej, ale aj nedávnej minulosti sme takmer vôbec nemali historikov, ktorí by prístupné pramene vykladali z nášho slovenského národného hľadiska. A v našich školách sa doposiaľ opakujú a šíria také výklady, aké pripúšťali a schvaľovali Slovákom nežičlivé až nepriateľské režimy, pod ktorými sme žili. Je charakteristické aj pre túto otázku, že iba teraz, po dvadsiatich rokoch určitej politickej slobody sa z radov vládných činiteľov Slovenskej republiky zaregistrovali aj hlasy o potrebe pestovania slovenského jazyka a oživovania národného povedomia a z neho vyplývajúcej národnej hrdosti. Ale vyučovanie na školách všetkých stupňov, až po najvyššie vedecké inštitúcie, ktoré boli orgánmi „rodnej strany“ definované ako jej „ideologické pracoviská“, ostáva v podstate také, aké bolo pred rokom 1990. Podnes chýbajú učebnice dejín a občianskej výchovy v duchu slovenského národa a jeho štátnosti. Kto žil v roku 1939, veľmi ťažko to chápe, lebo si pamätá, že v marci 1939 bol obnovený Slovenský štát, ale už na začiatku nového školského roka 1939-1940 všetci učiteľia dostali do rúk základnú príručku „Slovenské dejiny“ od Františka Hrušovského, aby mohli vyučovať svojich žiakov v národnom duchu. A stačilo krátkych šesť rokov takého vyučovania, aby to pozitívne ovplyvnilo celú jednu generáciu.

Aby sme pochopili zákaz pápeža Štefana V. (885 - 891) používať v liturgii staroslovenský jazyk, ktorý jeho štvrtý predchodca Hadrián II. (867 - 872) nielen formálne schválil, ale dovolil v ňom konať bohoslužby v samom Ríme, musíme sa aspoň trochu vžiť do dejinného rámca, v ktorom sa to všetko udialo.

Prvé dokumentované styky slovenských kniežat a kráľov s Apoštolskou stolicou sa udiali v druhej polovici 9. storočia. Bolo to obdobie upevňovania sa centralistických tendencií rímskeho pápežstva, ktorému sa hromadili ideové a mocenské konflikty s východným strediskom niekdajšej Rýmskej, vtedy už Byzantskej ríše, Konštantinopolom. Išlo okrem rozličných teologických otázok aj o získanie priameho vplyvu nad regiónmi Podunajska a Balkánu, ktoré už dávno zaplavili masy slovanských kmeňov a bojovníkov. Okolo roku 860 sa na Rím, kde vtedy vládol jeden z najvýznamnejších pápežov oného storočia, akým bol bezpochyby sv. Mikuláš I. Veľký (858 - 867), obrátil podobne vynikajúci panovník vtedajších Slovákov Rastic (nie celkom správne nazývaný Rastislav, 846 - 870). Pochopil totiž, že na upevnenie svojho kniežatstva voči náporu Franskej ríše potrebuje oporu v samostatnej cirkevnej organizácii, opretej o Pápežský stolec. Pápež však vtedy ešte nemohol mať učiteľov, ktorí by Rasticovi ľud „učili v jeho slovenskom jazyku“, ako to on žiadal. Preto sa potom Rastic obrátil na byzantského cisára Michala III., ktorý mu v roku 863 poslal žiadaných učiteľov Konštantína a Metoda. Pápež Mikuláš v tom čase musel riešiť vážne chronické konflikty s Východnou rímskou ríšou. Táto sa snažila získať si pohanských Bulharov, ktorých chán Boris sa usiloval prijať kresťanstvo a dal sa v roku 864 pokrstiť byzantským obradom. Z úcty voči cisárovi Michalovi III. (840 - 867) prijal meno Michal, ale dlho sa rozhodoval, či sa oprie o Rím, alebo o Konštantinopol. Išlo mu tiež, presne ako Rasticovi, o to, aby dostal samostatnú cirkevnú organizáciu na čele s vlastným patriarchom. Toto mu však ani Konštantinopol, ani Rím v zmysle cirkevných zákonov a tradícií nemohli dovoliť.

Aj to mohlo priviesť pápeža Mikuláša k tomu, že si v roku 867 pozval

Konštantína a Metoda, ktorí sa asi vracali do Konštantinopola, aby tam dali vysvätiť za kňazov svojich slovenských žiakov. Pápežovo pozvanie ich stihlo v Benátkach. Ako vieme, byzantskí učiteľia a diplomati pozvanie prijali, ale došli do Ríma krátko po smrti Mikuláša I. Medzitým zvolený jeho nástupca Hadrián II. (867 - 872) vyšiel v ústrety predstaviteľom slovenskej cirkvi s mimoriadnou priazňou. Privítal ich „s celým Rímom“ až pred hradbami mesta. Nielenže schválil ich používanie staroslovenského jazyka v liturgických úkonoch, ale dovolil im sláviť túto liturgiu aj v rímskej bazilike. Keď potom Kon-

stodom a bavorským klérom, Ján VIII. pozval Metoda do Ríma, ale predbežne zakázal bohoslužbu v slovenskom jazyku, ktorá bola hlavnou príčinou bavorského odporu. Svätopluk v nasledujúcom roku 880 vyslal Metoda do Ríma, kde pápež uznal správnosť jeho učenia a konania. S Metodom šiel tam aj Svätoplukov vyslanec veľmož Zemežieň, ktorý predložil pápežovi žiadosť, aby prijal Svätoplukovo kráľovstvo pod ochranu sv. Petra a Apoštolského stolca. Ján VIII. osobitnou listinou „Industriae tuae“ vyhovel Svätoplukovej žiadosti, ale ustúpil aj nátlaku zo strany tak dynastických, ako aj cirkevných bavor-

činnosti iro-škótskych mníchov, potom z talianskej Aquilei (patriarcha Paulinus) a z bavorských biskupstiev Salzburg a Passau.

Viaceri historici pokladajú toto rozhodnutie pápeža Štefana V. za prvú veľkú chybu, ktorej sa dopustil počas svojho panovania. Iste, spravodlivosť a múdrosť by bola vyžadovala, aby pred takým dôležitým rozhodnutím vypočul aj Gorazda. On síce pozval do Ríma Metodových žiakov a najbližších spolupracovníkov Gorazda a Klementa, ale hneď splnomocnil Wichinga, aby „usporiadal pomery v Svätoplukových štátoch“. A vieme, ako si to vysvetľoval Wiching.

Pápež Štefan V. a zákaz staroslovenského liturgického jazyka

štantin tam onemocnel, vstúpil do rehole, vzal si meno Cyril a 14. februára 869 zomrel, pápež Hadrián nariadil, aby ho pochovali v chráme sv. Klementa s takými poctami „ako pre samotného pápeža“. Z toho niektorí historici uzatvárajú, že Konštantín. Cyril musel byť biskupom. Lebo takýto cirkevný pohreb pre jednoduchého rehoľného kňaza ťažko by sa dal pochopiť pri vtedajšej, ale aj súčasnej cirkevnej liturgickej praxi. Následne pápež vysvätil Metoda za biskupa a ustanovil ho za arcibiskupa v Sirmiu (teraz Srijemska Mitrovica), a za pápežského legáta pre všetky krajiny obývané Slovanmi.

Z toho jasne vidíme, že prví pápeži, ktorí mali do činenia so stredovekými Slovámi, prejavili voči nim tú najväčšiu ústretovosť. Chápali dôležitosť nového faktora vo vtedajších dejinách, ktorým sa stali predtým takmer neznámi Slovania. Iste k tomu prispel aj fakt, že medzitým poslovančení Bulhari dokázali založiť mohutný štátny útvar, ktorý ohrozoval aj Východorímsku ríšu. Ale kráľ Ľudovít Nemec a jeho bavorskí biskupi, ktorí už vyše pol storočia vysielali svojich misionárov na vtedajšie Slovensko, neprajne reagovali na ústretovosť pápeža voči Rasticovi, lebo zrejme predvídali, že to posilní aj jeho politický moc.

Nesmieme však zabúdať, že už od konca 8. storočia pápežský trón v Ríme sa stal predmetom prioritného mocenského záujmu Franskej ríše, ale aj vnútorných bojov korumpovanej rímskej šľachty, ktorej rozličné zoskupenia bojovali aj veľmi nekresťanskými spôsobmi o ovplyvnenie voľby pápežov. K tomu sa pridalo stále rastúce nebezpečenstvo zo strany mohamedánskych Saracénov, ktorí sa už zmocnili dôležitých južných území Itálie. Napäté vzťahy ku Konštantinopolu (prvá Fóciova schizma) nútili pápežov hľadať oporu a obranu, ktorú im mohla poskytnúť jediná mohutná politická moc v európskom priestore, Franská ríša. Keď sa však aj v nej prejavili znaky nejednotnosti, vnútorné dynastické kontrasty a delenia moci, ktoré túto ríšu oslabovali, pápež Ján VIII. (872 - 882) v roku 872 vyhovel Svätoplukovej žiadosti o oslobodenie arcibiskupa Metoda z väzenia, do ktorého ho uvrhli bavorskí biskupi. Ba v nasledujúcom roku pápež písal srbskému kniežatovi Mutimirovi (860 - 891), že čoskoro k nemu príde jeho legát arcibiskup Metod. Keď sa však bavorskí biskupi neprestávali sťažovať na Metoda a obviňovali ho dokonca z heretického učenia, Ján VIII. nechcel a nemohol si znepriatelieť predstaviteľov Franskej ríše, ktorých ochranu potreboval, a nik iný mu ju nemohol nahradiť. Keď Svätopluk vyslal v roku 879 svojho poradcu kňaza Jána z Benátok do Ríma, aby pápež zakročil do sporu medzi Me-

ských vládcov, ktorých oddaným hovorcom bol za biskupa práve vysvätený bavorský mních Wiching. Bol to kňaz, ktorému Svätopluk prejavoval mimoriadnu dôveru a poslal ho spolu s Metodom do Ríma, aby ho pápež vysvätil za biskupa v Nitre. Pápež vyhovel aj tejto Svätoplukovej žiadosti, ale nového biskupa Wichinga podriadiť Metodovi, ktorého vymenoval za sídelného moravského arcibiskupa. V ináč veľmi priaznivom liste Svätoplukovi Ján VIII. potvrdil síce používanie staroslovenského jazyka v liturgii, ale obmedzil to iba na didaktickú časť omše, čítania a kázanie. Pritom výslovne dovolil, že pre Svätopluka a jeho veľmožov sa môžu vykonávať bohoslužby aj v latinskom jazyku. Podľa niektorých vážnych autorov však tento zákaz na vtedajšom Slovensku nebol uvedený do praxe.

Nástupcovia Jána VIII. - Marinus I. (882 - 884) a Hadrián III. (884 - 885) - nenechali vo svojich písomnostiach žiadne dokumenty o stykoch s Moravským kráľovstvom Svätopluka. Keď však v roku 885 moravský arcibiskup Metod zomrel a pred smrťou označil za svojho nástupcu slovenského kňaza Gorazda, bavorskí biskupi využili túto situáciu, aby obnovili svoj útok proti Metodovu dielu. Biskup Wiching sa už v lete 885 ponáhlal do Ríma, kde v septembri zomrel pápež Hadrián III. a hneď bol zvolený Štefan V. (885 - 891). Táto okolnosť zapríčinila, že celkom nového pápeža o situácii v slovenskej Morave ako prvý informoval biskup Wiching. Už smrť Hadriána III. sa udiala za mimoriadnych okolností. Zomrel v severnom Taliansku, keď bol na ceste k cisárovi Karolovi III. Tučnému (839 - 888), ktorého išiel žiadať o pomoc vo veľkom nebezpečenstve, aké hrozilo Rímu. Voľba jeho nástupcu sa konala v Pavii a keď sa nový pápež Štefan V. ujmal svojho úradu v Ríme, našiel pápežské sídlo, ktorým bol Lateránsky palác, úplne spustošené a vyrabované. Iba za pomoci svojho otca mohol znovu upraviť palác. Je celkom prirodzené, že za takýchto okolností pápež musel uveriť, čo mu rozpovedal nitriansky biskup Wiching - ktorému sa pripisuje aj možnosť, že predložil falšovaný dokument o rozhodnutí Jána VIII. - a preto vyniesol drastické rozhodnutie o úplnom zrušení staroslovenskej bohoslužby. Tým prakticky zničil dielo Konštantína a Metoda medzi vtedajšími Slovámi a otvoril cestu k obnoveniu pôvodného latinského rítu, ktorý tam uviedli asi pred sto rokmi prví západní a južní misionári. Dnes už totiž vieme - ako to potvrdili aj nedávne významné archeologické nálezy v Bojnave - že naši dávni predkovia už koncom 8. storočia poznali kresťanstvo v jeho latinskej podobe, ktoré k nim prichádzalo možno ešte skôr, za misijnej

Vypovedal a vyhnal všetkých Metodových kňazov a drasticky zaviedol do slovenskej cirkvi latinský rítus. Je ťažko pripustiť, že by to bol robil bez súhlasu kráľa Svätopluka. Na pápežovo pozvanie prišiel do Ríma podľa zachovaných dokumentov iba Klement, ktorého Štefan V. poslal k Bulharom, kde ho Boris prijal ako „prvého biskupa medzi slovanskými národmi“. Nie je jasné, či ho za biskupa vysvätil Štefan V. O Gorazdovi sa nezachovala žiadna správa, ale sú náznaky, že asi bol tiež v Ríme vysvätený za biskupa a určený do južného Poľska. Dokumentov z tých čias sa aj v Tajnom vatikánskom archíve nezachovalo veľa, takže nemožno rekonštruovať všetko, čo sa skutočne udialo.

Netreba pri tomto nešťastnom rozhodnutí Štefana V. zabúdať, že konal v zmysle dávnejšieho ustanovenia pápeža Leva III. (795 - 816), ktorý v roku 813 vydal všeobecný zákaz používať v liturgii slovanský jazyk, ako to už platilo pre ostatné ľudové jazyky v latinskej cirkvi, a to pod trestom vyobcovania a oznámenia kráľovi, ktorý mal previniť vyhnať z krajiny. A vieme, že Svätopluk bol viac naklonený latinskému obradu, a to z rozličných motívov. Mohlo v tom hrať úlohu jeho vyškole-

nie v niektorom bavorskom kláštore, snaha o získanie dôvery Apoštolského stolca, ktorý ho prijal pod svoju ochranu - čo znamenalo upevnenie samostatnosti jeho ríše - a podľa niektorých autorov aj menej prísna cirkevná disciplína vo veciach osobných mravov, než akú vyžadoval arcibiskup Metod.

Z čisto historického hľadiska, ako sme videli, Slovensko začalo prijímať kresťanstvo západného, teda latinského obradu už celkom na začiatku 9. storočia, ba pravdepodobne ešte oveľa skôr. Geniálna idea kráľa Rastica, dať Slovákom aj vlastnú národnú cirkevnú organizáciu, vyplývala z geopolitickej situácie, ktorú charakterizoval nemecký „Drang nach Osten“, proti ktorému slovenská Morava potrebovala vyššiu mocenskú podporu. Takúto jej vtedy mohol poskytnúť prioritne iba Apoštolský stolec, na ktorý sa sám Rastic prvotne obrátil. Už aj toto jeho gesto dokazuje, že vtedajšie Slovensko patrilo do sféry západnej kultúry. Iba keď mu to v Ríme nevyšlo - a nebolo to zo zlej vôle pápeža, ale pre jeho zaneprázdnenosť oveľa urgentnejšími problémami neporovnateľne vyššej dôležitosti - Rastic sa obrátil na Východ. Pôsobenie Konštantína a Metoda zanechalo medzi vtedajšími Slovámi hlboké stopy, ku ktorým sa hlásime aj po vyše tisícsto rokoch. Bol to iste odvážny experiment, ale jeho krátke a dramatické trvanie iba dve desaťročia by skôr svedčilo, že najmä vzhľadom na geopolitickú polohu slovenskej Moravy, to všetko nebolo tak náležité pripravené, aby mohlo zapustiť trvalé korene a presunúť náš národ definitívne do sféry východnej kultúry. Svätoplukovi Slováci a ich Konštantínom a Metodovi vyslovení kňazi nedokázali prekonať ani tú prvú väznu a brutálnu krízu, ktorá nastala po smrti nášho prvého arcibiskupa Metoda. Celkom ináč sa v podobnej situácii zachovali napríklad chorvátski kresťania na Jadranskom pobreží, ktorí si to dedičstvo sv. Cyrila a Metoda napriek všetkým zákazom a nátlakom cez dlhé storočia bránili a aspoň čiastočne zachovali. Bolo to teda aj následkom postoja našich dávnych predkov, že sa ľahko vrátili k latinskému rítu a k západnej kultúre, ktorú naši najdávnejší predkovia po svojom trvalom usadení sa na tomto území postupne prijímali a si osvojili. Iste aj to im však pomohlo zachovať svoju národnú identitu napriek strate vlastnej štátnosti a tvrdých dejinných skúšok v ďalších dlhých storočiach.

MILAN S. ĎURICA

Iba dve otázky

My Slováci Slovensko dostatočne nemilujeme ani neceníme, lebo ho nepoznáme. A keď sú jednotlivci, ktorí poznajú svoj určitý okruh, nieto tých, ktorí by poznali celok. Avšak pokiaľ nebude väčšina, ktorá by poznala Slovensko ako celok so všetkými jeho - dosiaľ zachovanými a pseudokultúrou našich miest a obcí neporušenými - krásami a podivuhodnosťami, potiaľ nebude a nemôže ani byť pravá láska k slovenskej zemi. Prírodné krásy je nutné dopĺňovať tvorivou krásou ľudskej ruky, keď chceme z tejto zeme vytvoriť hotový raj, a keď ju chceme cudzincom predstaviť tak, aby sa im u nás páčilo, aby sa o nás vo svete vedelo a aby sme sa stali platným činiteľom v rade kultúrnych národov.

Slovenský ľud vo svojej primitivnosti a chudobe utvoril si svoju vlastnú, osobitnú kultúru výtvarnú tak ako žiaden iný národ v strede Európy. Bohužiaľ dnešný náš život zhon podmyva túto základňu, ba nutno priznať, že my takmer od nej utekáme z falošného studu, že

práve z lona tejto kultúry sme vyšli. Keď nie je rozkvet umenia a osvety mysliteľný bez hmotných prostriedkov a blahobytu, tak nesmieme nebezpečenstvo pre národ spočívať v tom, ak sa dostávajú tieto pozemské hodnoty a rozhodovanie o nich do rúk nepovolaných a neposvätených. Dôkazom toho sú naše mestá, kúpele a všetko, čo nás obklopuje a najmä čo vzniklo za ostatné polstoročie.

Usilujeme sa o povznesenie výtvarnej kultúry na Slovensku, a preto nesmieme premeškať žiadnu príležitosť, aby sme pred bezplánovitosťou, bezprogramovosťou a bezzodpovednosťou nevarovali tých, ktorým sú zverené osudy našej vlasti.

Dušan Jurkovič, 1923.

P. S.

Iba dve otázky:

BOL SLÁVNÝ ARCHITEKT

JURKOVIČ PESIMISTA?

ALEBO SME NA TOM DNES

V 21. STOROČÍ AZDA LEPŠIE?

msd

Tido J. Gašpar (1893-1972) je jednou z veľkých postáv slovenskej literatúry rokov 1919-1945. Bol nielen spisovateľ, dramaturg a publicista, ale aj politický činiteľ, ktorý sa aktivizoval v rámci Šrámkovej/Mičurovej ľudovej strany. Od roku 1938 bol veľmi aktívny v politickom živote. Bol poslancom Slovenského snemu, vedúcim Tlačového odboru predsedníctva vlády, chargé d'affaires vo Švajčiarsku (1940-1941) a napokon šéfom Úradu propagandy (1941-1945). V roku 1945 odišiel do Rakúska. Americká okupačná správa ho držala v zaisťovačom tábore v Glashenbachu a v novembri 1945 vydala č.s. úradom. Národný súd ho odsúdil na 20 rokov väzenia. Z väzenia bol prepustený v r. 1962. Po prepustení žil u svojej dcéry najprv vo Veľkej Mani a od r. 1965 v Nových Zámkoch.

Ako „zradca a nepriateľ štátu“ Gašpar bol vyobcovaný zo slovenskej literatúry. Jeho diela boli odstránené z knižníc a jeho meno vyškrtnuté zo slovenskej literatúry. A spisovateľ pozbavený možnosti písať a publikovať je ako ryba vyhodnená z vody, alebo vták s poviazanými krídlami. Ale v jednom ohľade boli jeho nežičlivci bezmocní: aj keď mu vzali možnosť publikovať, nemohli mu zakázať rozmýšľať a svoje myšlienky položiť na papier. Ako rodený spisovateľ Gašpar nemohol nepísať, najmä keď mal toho tak veľa čo povedať. I rozhodol sa napísať svoje pamäti.

Začal ich písať r. 1963. Keď mal niekoľko kapitol hotových, poslal ich do Slovenského literárneho fondu so žiadosťou o podporu. Predsedovi Fondu Dr. Ivanovi Kusému písal (24. nov. 1964): „Pamäti by som rád napísal ako spoveď dieťaťa svojej doby. Chcem, aby z toho bola verná vlastná podobizeň. I dobový rámec, ktorým bude obrúbená. Rozhodne by som bol rád, keby z toho bol seriózny historický dokument. Možno sa z neho chtiac-nechtiac vyklúpe i prírodopis buržoázneho nacionalistu, ktorého v mojej životnej praxi dozorcovia verejnosti prichytili, potom ako úchylkára a previnilca. Ukáže sa, za čím sa v motanisku života hnala a kam sa dohnala energia, ktorá sídlila vo mne a dostala sa medzi závodiacie sily. Rád by som tomu prišiel na stopu.“ (Slovenské pohľady, č. 6/1968, s. 84; pozri tiež úvod k I. zväzku Pamätí, s. 8)

To už bolo desať rokov po Stalinovej smrti a pomalé uvoľnenie stalinskej krutovlády (odmäk), ktorého prvé náznaky sa prejavili práve na literárnom poli, pomaly prenikal aj na Slovensko.

Na svoje veľké prekvapenie T. J. Gašpar prísľub podpory dostal.

Povzbudzovaný slovenskými literátmi a ešte viac svojimi priateľmi z vojnových a povojnových rokov, zanechal veľmi pozoruhodný záznam svojich zážitkov, skúseností a osobných reflexií.

Pamäti odovzdal Ústavu slovenskej literatúry začiatkom roka 1968. Boli uložené v Literárnom archíve Matice slovenskej.

Už počas ich písania T. J. Gašpar dal niektorým svojim priateľom jednotlivé kapitoly. Medzi čitateľmi prvých kapitol rukopisu bol aj Mikuláš Gacek, ktorý bol veľmi nadšený formou i obsahom Gašparových memoárov a povzbudzoval autora, aby pokračoval v práci a vydal svedectvo tom, „akí sme boli a čo sme vykonali.“ Gacek oboznámil s Gašparovými pamätami aj okruh svojich priateľov. A oni všetci očakávali, že pamäti budú akoby pokračovaním Gašparovho diela Veľký rok (1940).

V lete 1968 Gašpar podpísal s vydavateľstvom Tatran zmluvu o vydaní beletrizovanej formy svojich pamätí pod názvom Zlatá fantázia (Bratislava 1969, 392 strán). Sú to pôvabné spomienky na „časy

FRANTIŠEK VNUK

Na margo spomienok Tida J. Gašpara

mladosti... (kedy) nerušené sme užívali svet. Naše mladé časy poznali len krásu. Mysleli sme, že prežívame nezničiteľnú mladosť. Na možnosť zmien a unikanie života sme vôbec nedbali. Výsostnou krásou mladosti je, že šťastne zabúda na mňanie sa času.“

Zlatá fantázia (podľa názvu malej krčmičky v Smrtnej ulici) odhaľovala život bratislavskej bohémy, kde Tido J. Gašpar bol známy ako lev viech a kaviarní, povestný „ružový gavalier“ a popritom aj výrazná postava slovenského literárneho života. Kniha je písaná bezstarostným kvetnatým štýlom, akého bol autor majstrom. Pozostáva z troch častí: Turčiansky prológ veselosti; Bratislavské leto-rosty slovenskej bohémy; Trblety okolo Zlatej fantázie.

Ukážky z druhej časti pamätí, kde T. J. Gašpar sa usiluje byť už nie dieťaťom doby, ale jej kritickým pozorovateľom a kronikárom, začali vychádzať na pokračovanie v Slovenských pohľadoch (č. 6-12/1968). Prvé uverejnené state či-

tala slovenská čitateľská obec s pozornosťou a s určitou mierou obdivu. Odhaľovali svet a život, ktorý bol mnohým ešte celkom blízky, ale pritom akoby zakliaty a neprístupný. Bol to svet zaľudnený postavami a osobnosťami, ktoré v medzivojnovom a vojnovom období boli stĺpmi literárneho, kultúrneho i politického ži-

vota, ale v povojnovom období mená mnohých z nich sa nesmeli spomenúť a ich dielo malo naveky spočinúť v ríši zabudnutia. Gašpar vo svojich spomienkach akoby ich vyvolával zo zakliatia a oživoval ich v podobách, v akých sa po odstupe dvoch-troch desaťročí javili jemu. Z literárneho hľadiska sa mu to podarilo. Postavy sú živé, uveriteľné a presvedčivo opísané. Jeho dielo je pekná beletria a ľahko sa číta. Ale to sa nedá povedať o jeho o historickú presnosť a spoľahlivosť. Tu Gašpar už bol akoby poznačený trpkými zážitkami koncentračných táborov, väznic a bied prepusteného väzňa, ktoré boli jeho osudom od roku 1945. Vidí veci inak, ako ich videl predtým. A to inakšie videnie je

6/1968, s. 91 a 99. Tiež Pamäti II, Bratislava 2004, s. 199-108). Nuž, v mikrokozme, v ktorom ideologicky uviazol, Vlado tým heroldom možno aj bol. Ale aj vtedy bol salónny komunista, ktorý si nikdy nezašpinil ruky v tvrdej proletárskej práci a nepoznal z osobnej skúsenosti ani biedu, ani nezamestnanosť. Objektívny hodnotiteľ jeho životného diela je prinútený konštatovať, že v službách cudzej ideológie spôsobil svojmu národu viac škody než osohu. Jeho prítomnosť v tzv. cirkevnej šestke je spojená so začiatkami prenasledovania cirkvi na Slovensku. Napokon ho nespravodlivo odsúdili a popravili tí, ktorým slúžil. Nezomrel ako mučeník pravdy alebo obranca spravodlivosti, ale

spravidla chybné, zavádzajúce a voči svojim niekdajším spoločníkom a spolupracovníkom často nespravodlivé. Niekedy musí mať čitateľ dojem, že autor oveľa úzkostlivejšie dbá na to, aby sa zapáčil súčasnosti, než aby ostal verný minulosti.

ako obeť revolúcie, ktorá požírala vlastné deti. Je viac než pravdepodobné, že keby bol žil, bol by tak horlivo a dôkladne plnil úlohy strany, ako ich plnil Široký alebo Bacilek. Tragická postava Vlada Clementisa si zaslúži ľútosť i súcitiť, ale nie apoteózu.

Práve takéto subjektívne a súčasným pomerom prispôbené vyhodnocovanie ľudí a udalostí zapríčinilo, že Gašparove Pamäti boli pre jeho priateľov z vojnových rokov podobným sklamaním, ako boli povojnové romány Mila Urbana. Ich sklamanie sa odráža aj v korešpondencii, ktorú si v tejto záležitosti navzájom vymieňali a z ktorej sa tu reprodukuje niekoľko listov.

Vari najväčšie sklamanie prežíval Mikuláš Gacek. Gacek čítal pôvodný rukopis, poukazoval na niektoré nepresnosti a prediskutoval ich pri osobných stretnutiach s autorom. Gašpar mu sľúbil, že ich opraví. Ale keď sa úryvky z Pamätí začali objavovať v Slovenských pohľadoch, Gacek s hrôzou zistil, že nijaké opravy neurobil. Ba čo viac, Gašpar na mnohých miestach svoje Pamäti „prefarbil načerveno“. V liste Vilovi Kovárovi sa Gacek ponosuje, že v ukážkach sa objavujú „tvrdenia a myšlienky, ktoré sú v úplnej protive s tézami, čo v týchto úryvkoch s takou presvedčivosťou hlásal“.

Gaceka sa najviac dotkli kapitoly „Medzi chvíľkovými

ľuďmi“ a „Ďalší spoludejatelja“ (Slovenské pohľady, č. 10/1968, s. 102-110). V nich Gašpar s tvrdosťou, ktorá siaha až po samé hranice krutosti, sa kriticky vyjadruje o Alexandrovi Machovi, ktorého Gacek poznal zblízka a veľmi si ho vážil. A tak sa Gacek rozhodol poslať Gašparovi list (z 13. nov. 1968), v ktorom mu vylieva svoje sklamanie:

Drahý môj Tido, už som pred samým koncom svojho budmerickeho pobytu - ešte tri dni a dúfajme - budem zasa vo svojej špatno-krásnej pátrii pod Chočom.... Nijak sa mi netriaľalo auto, ktoré by ma odviezlo do Nových Zámkov a na Cyrilo-Metodejskú ulicu, ako som si bláhal. Boli by sme sa porozprávali, tak od srdca k srdcu - ako vtedy - pamätáš? - budú tomu už tri roky.... Vyjasnili si doktoré otázky, poprebierali rozličné protirečivé fakty a zjavy z nášho účinkovania a z dejstvom ľudí-dejateľov na veľkej dejinnej križovatke, na ktorej nám prichodilo žiť a svojou troškou do nej zasahovať a hádam vydať o nej i svedectvo pravdy... Uzhodnúť sa na akosi vyššom princípe, ktorý by bol ľudsky dôstojným kritériom pri posudzovaní ľudí - členov našej národnej spopolitosti a ich skutkov.

Písal som Ti, že pozorne sledujem v (Slovenských) Pohľadoch úryvky z Tvojich Pamätí - až po ôsme, augustové číslo, tešil som sa, že všetko o čom píšeš - charakteristika ľudí, udalostí - prešlo prizmou Tvojej duše a teda aj prizmou mojej duše, prizmou našej generácie. Deviate, septembrové číslo Pohľadov som do rúk nedostal (bol som už v Budmericiach), no októbrové mi sem prišlo.

A o tom som Ti chcel napísať zoči-voči, otvorene, ako som Ti bol už svoju mienku úprimne vyjaviť - pamätáš sa - keď sa mi v Martine dostala do rúk časť Tvojho spomienkového rukopisu.

Nemôžem s touto vecou odkladať. Pred očami s'ľa memento mori črta Baudelairovo bolestné: Nenaopraviteľné mi besným zubom zžiera dušu...

Ešte na úvod krátke odbočenie!

Pavol Števec, jeden z predstaviteľov našej novej, do popredia, štafetu preberať sa derúcej generácie, nedávno - 2. augusta 1968 napísal v K(ultúrnom) Ž(ivote) v stati Niekoľko téz o situácii slovenského národa takéto vyznanie:

„...V tomto bode spĺňania dejinnej úlohy našich generácií nemám právo zamlčať - pred sebou ani pred inými, pred dejinami a pred našou národnou budúcnosťou - epizódu slovenskej národnej i štátnej samostatnosti v Slovenskej republike (1939 - 1945). Nech akokoľvek rýchlo dospejeme k názoru, že to bola fikcia svojprávnoti a sebasprávy, že to bol aj nástroj veľmocenskej manipulácie bezvýznamného malého národa a že tento štátny útvar vyplavil na povrch kreatívne črty slovenskosti, pravdou aj proti tomu zostane, že Slovenská republika ako národný štát Slovákov - jediný v našich dejinách - existovala a spolupôsobila v zlomových

Mikuláš Gacek

historických procesoch štyridsiatich rokov. Neodhrňajme sa od nej, aj ona je súčasťou našich národných tradícií... Pre presné sledovanie dejinných premien našej národnej idey je dôležité povedať, že myšlienka či rozpomienka na slovenskú štátnu samostatnosť žije v národnej pamäti...“

Takéto konštatovanie je sine qua non môjho presvedčenia čo do dejinnej oprávnenosti našej idey, nášho celožitovného usilovania vyvrcholivšieho v dôslednom boji za uznanie našej národnej samobytnosti a štátnej samostatnosti. Aj v Tebe - ako v ostatných generačných druhoch, zapálených tou istou ideou, počínajúc Valentínom Beniakovom a končiac najmladšími jej vyznávačmi - Stanislavom Mečiarom a Karolom Strmeňom³ - (aby som zostal vo sfére literatúry a kultúry) cítil som si nadovšetko nesklápiteľnú vernosť tejto základnej línii nášho napredovania v rodine národov: až po samozertvu.

Z takýchto aspektov som súdil i o Tvojich Pamätiach, nakoľko som do nich mohol nahliadnuť a vítal som ich ako slovo pravdy - prameň vody živej, z ktorého budú pre svoju obnovu piť pokolenia, čo po nás príde. Aj v tejto časti Tvojich Memoárov zaznieva tento leitmotív⁴: „Slováci musia vždy zostať ako kremeň...Aj medzi Slováckmi sa musia nájsť chlapi, ktorí v každom čase smelo dokážu obstáť... Dnes je tu čas! My stoj čo stoj musíme dokázať svoju životaschopnosť...“

Lenže tu do lahodného tónu zaznievajú disonančné, až škripotavé, rušivé zvuky - všakové „vari“, „zdá sa mi“, pochybovačné „hádám, azda“, ba odrazu našu, aj keď trnistú a prekážkami plnú zakladateľskú cestu - nazývaš krížovou cestou, galejami!

Už ten názov kapitoly „Medzi chvíľkovými ľuďmi“ je zarážajúci: my našu domovinu budujeme na večné veky, a tu... Hej, v metafyzickom zmysle sme všetci chvíľkovi ľudia, dočasní obyvatelia planéty. Ale ako by si bol pozabudol, že pre národ - ako to aj Štefčekovo vyznanie ukazuje - pre ďalšiu svoju cestu k vyšším metám, ten základ, ktorý sme položili, ako svätú tradíciu, potrebuje. Kadejaké ľudské slabosti, malichernosti, spory o literu a košťal' pomínú, pozabudnú sa, ale podstata našich usilovaní, našej práce, láskou k svojej inšpirovaná - duch toho všetkého, čomu sme žili a boli ochotní svoje efemérne životy obetovať - duch bude v srdciach blikotať, ten, ako básnik - náš rovesník - hovorí -

ako motýľ na slniečku zakuklí sa a vymotá s materským znakom na srdiečku: príde, odíde, vráti sa - či pod psa je, či na úrovni nech stolať si dumajú, bo my sme v hrobe všetci rovní...“

A Ty s akýmisi dešpektom hovoríš o „Novoslovákoch“, zdôrazňuješ, že „celý Slovenský štát bol len chvíľkový útvar, epizóda dejin...“ Zdalo sa Ti - ako doslovne vravíš -

že akoby „málo známi náhradníci životnej aktivity boli núdzovo vystúpili na javisko histórie...“ Viem, seba tiež počítaš medzi tých „chvíľkových ľudí“, ale svoje dobré úmysly, svoju prezieravosť akoby si staval do nezmieriteľného protikladu s dobrými úmyslami a štátnickou rozhladenosťou s ostatnými našimi ľuďmi vo vládnucej garnitúre. Siváka charakterizuješ - vraj „celý večer (na recepcii) sedel ako nemý, hotová múmia...“. Hovoríš o tupej nemote Sivákovej... Sivák mi nebol nijak blízky, no mohol by som o ňom celkom ináč svedčiť: ako napríklad v máji 1940, keď som prišiel na naše vyslanectvo do Moskvy, impozantne vystupoval ako minister školstva na oslavách Lomonosovovej univerzity... Jeho reč pred vyberaným auditoriom v kolonádnej dvorane Domu odborov mala veľký ohlas.

V Tvojej charakteristike vládnej garnitúry najhoršie obišiel Šaňo Mach. „Na také dôležité miesto - ministerstvo vnútra - ukázal sa predsa slabým“, - napísal si čierne na bielom, hoci o niekoľko riadkov ďalej sa osvedčuješ, že nikoho nechceš kritizovať, - vraj - božechráň - boli sme chvíľkovými ľuďmi... A znova zdôrazňuješ, že nijaká zvláštna nadanosť, ani štátnická skúsenosť ho nekvalifikovala na taký rezort. Sťa si si bol osobitne jeho, vari najmladšieho člena nášho reprezentačného mužstva, vzal na mušku, a aby si ho - pre mňa celkom nepochopiteľne a neuveriteľne - čím väčšmi znevážil v očiach nastupujúcich pokolení, ba aj v očiach súčasníkov - privádzaš potupujúce a žľochu presiaknuté slová takého grófa Eszterházyho⁵, takého mravne defektného poslanca Morháča⁶!...

Veď si ho zblízka poznal!... V Leopoldove ste za určitý čas vedno trávili trpké väzenské dni, denne sa stýkali, mali možnosť základné veci, názorové i faktografické, si v priateľskom a žičlivom duchu konfrontovať...“

„Zdá sa Ti“, že Mach bol prostý každej determinujúcej tradície. Ty - vraj, snažil si sa, keď už Slovenský štát tu bol, vysvetľovať si ten fakt historickou stupnicou nášho vývinu, ako jeho vrchol. Mach - hovoríš - „zdá sa mi ani tu mnoho nerozmýšľal. Ako mnohí Novoslováci videli začiatok slovenských dejov pravdepodobne od vystúpenia Hlinkovho, tak aj Mach...“

Ti Novoslováci! Ten nedostatok u nich tradície!...“

Ja tieto epitetá nepokladám za hanu, za dôvod, aby sme týchto a takýchto ľudí, v dvanástej hodine sa k národu hlásiacich, podceňovali. Veď je to priam zázrak, čo sa

Bol by pri pomoci našich protektorov mohol sfašizovať celé Slovensko, celkom podriaďiť komandu Ríše - nespravil to. Vo veciach kultúry sa orientoval na Maticu, na Hronského, Cincika, Mečiara⁷... napokon aj na Teba!

Zložitá osobnosť, ako každý iniciatívny, za dobro celku cieľavedomo v nesmierne komplikovanej situácii bojujúci človek. Ale nie človek pochybných hodnôt, akýchsi p o d v r a t n ý c h úmyslov, - ako ho zobrazuješ.

Toľko som Ti chcel na okraj kapitoly Medzi chvíľkovými ľuďmi poznamenať v strachu o celkové vyznenie pamäti, tohto - ako som si zbožne želal - duchovného odkazu generácie obetovancov slovenskému národu.

Napochytre si neviem ani predstaviť, čo sa tu dá robiť, veď - ako príslovie hovorí - napísané ani sekerou nevyvrúbeš... A keď si pomyslí, koľko je v našej ešte neustálenej, nevykryštalizovanej societe „kritikov“ a „historikov“, ktorí len striehnu, do čoho sa zadrapiť, aby, na naše vlastné argumenty sa odvolávajú, našu krásavicu znevážili a potupili.

Už mám tu naporúdzi jedného z nich:

Tu v Domove slovenských spisovateľov je na tvorivom pobyte medzi inými aj povestný Jirí Šujan. Bol som mimovoľne svedkom, keď sa ktorýsi deň v jedálni prihovril šéfredaktorovi Slovenských Pohľadov Milanovi Ferkovi: Bude vraj na Tvoje Pamäti reagovať - či mu to Ferko uverejní? A otvorene vyhlásil: „Tido Gašpar môj zástož v procesoch skreslene podáva... Gašpar bol predsa hlásnou trúbou tísovského fašistického režimu, posielal ľudí do boja proti Rusom a ja som žiadal preň trest smrti, aj dnes som presvedčeným, že si ho zaslúžil.“

Dnes sme na našej dejinnej ceste znova v situácii, len utišovať rozrušené nervy, hľadať povzbudzujúci elixír na pobúrené mysle, srdcia.

Prijmi aj v týchto mojich glosách občerstvujúci, úprimne myslený - hoc aj s trpkastou prichuťou - dúštek z prameňa nepentes⁸, čo znamená, ako som sa dočítal v Dostojevskom, - že niet pravdy, okrem celkovej pravdy národnej, okrem národnej tradície. Pravdu môžu - podľa neho - nájsť iba celé reťaze ľudských pokolení, ktoré si podávajú skúsenosti z vekov do vekov a kopia tak poklad tradície nadosobnej - a nie krátkoživný, rozčúlený,

pominuteľný jednotlivec, ktorého sila stačí iba hádam na revoltu, no sotva na dačo pozitívnejšie.

Z reťaze rodu nevypadnúť: ten prikaz maj na zreteli! Pekne to náš poeta povedal:

Blažený ten, kto v rodnej zemi deň čo deň usne sladko: dietky nad hlavou jeho bdejú a zo sna šepce: matko - jednou sa rukou otca drží Ale nie človek vedie druhou, tak spája dlhú reťaz rodu a spojac sa druh s druhom, sú ako stromy v jednom lese, dýchajúc jedným dychom...“

A znova nájdeš seba. Tvoj: Mikuláš Gacek

Zároveň Gacek posielal aj list Vilovi Kovárovi s úryvkami prvopisu Gašparových Pamäti, ako ich autor odovzdal Slovenskému literárnemu fondu. Poukazuje na nezrovnalosti medzi pôvodným textom a tým, čo sa uverejňuje v Slovenských pohľadoch. Píše mu (18. nov. 1968):

Vilko môj, posielam Ti sľúbené úryvky z Tidových Gašparových Pamäti. V jedno jarné odpolednie sme si ich pri čítaní s Ferdinandom Čatlošom z Gašparovho (autentického) rukopisu, uloženého v Literárnom archíve Matice slovenskej, vyznačili a Čatloš ich potom na stroji vypísal. Snažili sme sa, nakoľko sa len dalo (Pamäti sme dostali požičať len na jeden deň, či na dva dni) - zachytiť v nich hlavnú myšlienkovú niť tohto spomienkového diela - svedectvo o našom účinkovaní a našich zámeroch na veľkej dejinnej krížovatke. Gašparovi som o tom svojho času písal, otvorene som ho upozorňoval aj na daktoré odklonenia od tejto línie. On mi to kvitoval, sľúbil nezrovnalosti skorigovať.

Tým zarážajúce je teraz, keď v Pohľadoch dovoľuje uverejňovať tvrdenia a myšlienky, ktoré sú v úplnej protive s tézami, čo v týchto úryvkoch s takou presvedčivosťou hlásal.

Budem čakať, čo mi napíšeš... A ako bude na môj list reagovať Tido. (...)

Srdečné pozdravenie Tebe a Tvojim: Mikuláš.

POZNÁMKY:

1. M. Gacek bol v domove Zväzu slovenských spisovateľov Budmericiach na pracovnej dovolenke.
2. To bola adresa, na ktorej Tido J. Gašpar býval u svojej dcéry.
3. Stanislav Mečiar (1910-) - literárny vedec žijúci v tom čase (v r. 1968) v Argentíne a Karol Strmeň (1921-1994) - básnik a prekladateľ žijúci v USA, boli o jednu generáciu mladší než Gacek a Gašpar.
4. Leitmotív - základná myšlienka.
5. Eszterházy János (Ján Esterházy, 1901-1957) - poslanec Slovenského snemu a vedúci maďarskej národnostnej skupiny.
6. Martin Morhác (1902-1955) - obchodník, poslanec Slovenského snemu v rokoch 1939-1943.
7. Jozef Ciger Hronský (1896-1960) bol do roku 1945 správcom Matice slovenskej, Jozef G. Cincik (1909-1992) a Stanislav Mečiar boli vedúci odborov MS.
8. nepentes - legendárny nápoj, ktorý spôsoboval stratu pamäti a tak pomáhal zabudnúť na žiaľ a rozličné traumatické zážitky.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

*Čochvíľa**tu bude slávne*

*Nevinná biela,
akvamarín
a škoricová zelená.
To ešte nie sú farby jarín.
Ešte je v úzkych
premena.*

*Javory
sa už prebudili.
Straky sa dali na skusy.
Mucha
sa ešte v letku mylí
pre letargiu akúsi.*

*No čochvíľa
tu bude slávne.
Step rozhorlí sa hrachorom.
A srdcu
zo dňa na deň zjavnie,
že je už koniec záporom.*

*Nastane
pravé vďakvyzdanie.
Hostina
v slnku prestretá.
Prehľadnosť rozkriženej pláne
s nadletom k nebu predleta.*

*Zjarnelo slnkom
zrnko v dlani*

(Paľkovi Ferkovi
pri odchode do večnosti -
- † 31. 3. 2010)

*Do ticha
vrastá čaro talentov.
Rozmnožených a zveladených.
Nadišlo
zúctovanie za plentou.
Z námah i bdení
každodenných.*

*Do ticha
pobrali sa kročaje
z kráľovstva túžby po poznaní.
Už samotvárný pokoj
v očiach je.
Zjarnelo slnkom
zrnko v dlani.*

*Do ticha
odchádza sa rozvážne.
S náručou prázdnuou
z rozdania sa.*

*V tichu
niet miesta pre sny kolážne,
zaváži iba rovná trasa.*

*Ako
spovedné tajomstvo*

*Tie najobyčajnejšie chvíle
bez osobitných pocitov.
Všedné.
Až nudné.
Nevýrazné.
Len obodrato chlebové.*

*Nerozprávajú o paškvile
s kopijou
ostro končitou.
Suché sú,*

TEOFIL KLAS

*Step rozhorlí sa
hrachorom*

*tupé v bezobrazne.
Čo aj ich bajan prepovie.*

*A predsa
spočíva v nich teplo
človečenského záhumnia.
To obyčajné,
nerozchvalné.
Trpné a trápne zároveň.*

*Možno ťa ráno nepostretlo.
Nezúfaj.
Kružba záslužná
je už aj
v neodkladnom schválne,
keď prediera sa škárou deň.*

Nezabúdanie jari

*Nezábudky
sa mihli v spomienke.
Na fóne písma
v typografickej černi.*

*Ovanutie
je jemné, potenké.
Tak ako krizma,
jej pocel mimoverný.*

*Riadky
sa veru nespamätajú.
Zmrvil im hĺbku
necitný záryv do dna.*

*Podkladajú sa múzy
predaju.
Na krízu trpkú
uchádza duša plodná.*

*Nevedno,
kedy v šťastnom povznese
vráti sa zasa
nezabúdanie jari.*

*Poteší jednak
náznak v noblese.
Skromný
a v krásach
pokorný na chotári.*

Olej olivy

*Nepíšem verše,
iba ich odčúvam.
Čo už je ozdravnejšie?
Zravieť? Či odčuť van?*

*Slová sú mútne,
ich zvuk však zvonivý.
Čo líčne ladí v lutne,
je olej olivy.*

*Báseň je snivá,
lebo je životná.
Má v sebe pieseň žniva
a žije križno v tmách.*

*Odzdrávam svojim
ozvenou do prázdna.*

*Pokoru v kráse krojím.
Prekrásny odraz dňa.*

*Strážne sťažne
Neruší čas a tvárne milie,
čo vchádza zboka
z Božej vôle.*

*Akoby zrelo do vigílie
ovocie
vzácnopodielové.*

*Nestráca práca
dvižnú podstatu
pri podtínaní do stratena.*

*Noc
neklamruje tepnu rozťatú,
no citne trhá trne z tieňa.*

*Varovanie sa túli v ulite.
A nemá kedy hľbať vážne.*

*Z pramencov prázdna
leto uvité
nad strechu dviha
strážne sťažne.*

Napodiv o čom?

*Človečia krv
a človečí dych.
Je čosi ako kriesenie jari.*

*O krásach?
Iba o jediných
nemlčiava sa bez tiesne tary.*

*Znad rovov
tuho zelený plam.
Vynáša k nebu blahobôľ tují.*

*O šťastí?
Iba k prezreninám
sa smrtný úspech napospol túli.*

*Z doliny svet
a zo sveta ston.
Vyžalúva sa do hladnej diale.*

*O láske?
V hniše podberastom
zažíva v kríze odradné vale.*

*Kalika človek
bez domova.
Nuž rojčí aspoň zjarneným dňom.*

Napodiv o čom?

*Pohodová
chcela byť súra nad včelínom.*

Slivka v lyku ranená

*Prekrásny deň.
A nebo priesvitné.
Zakvitajúca magnólia.*

*Prameň,
čo zem ho zaraz vpíja.*

*Ale aj slivka, čo už nekvitne.
Mladá, no v lyku ranená.*

*S krásami vážne utrpenie.
Kto už sa obetuje pre ne?*

*A kdeže je už
zámka jazvenia?
Kto (alebo čo)
jatri neznámo?*

Nehrá sa (chvála!) o fazuľky.

*Doprádzna plné
snové túlky
sú vzácne obrazy.
Lež bez rámov.*

*Planý vzdor
Akokoľvek, je všetko iné.*

*Záhrada,
ktorá nie je sadom.
Pretože nie je sadená.*

*Správca,
čo nezmohol sa na dom.
Neschopný stavať
z nádennia.*

Tu planý vzdor sa pláňou vinie.

*Nuž,
predzáhradka nie je rajom.
Navyše
múrom hradená.*

*A platiš
úžernícky nájom
za zlatej priadky pradená.*

*Prieči sa to už
človečine.*

*Záblesk
chvíľou rárožnou*

*Lahké je
lapať pavučinu,
keď vietor do nej píše
pamäti.*

*No nie vždy je tu
chvíľa činu.
Duchu
sa nie vždy daria nálety
na unavenú nivu.*

*Neúrekom
je próbných zdvihov,
čo z krčá nedočiahnu
na hrozno.*

*Lež, pravda,
sa i záblesk mihol
nejednou chvíľou
v kráse rárožnou.*

Keď strihla do obdivu.

Spisovatelia si ctia Antona Bernoláka

Trnava opäť privítala literátov z celého Slovenska

Rok 2010 je Rokom kresťanskej kultúry. K jej rozvoju prispieva každoročne i mesto Trnava. V malom Ríme sa už po 12 krát stretli začínajúci i pokročilí literáti z celého Slovenska. Mesiac máj sa pre nich stal mesiacom lásky k poézii a próze. Svojimi prácami potešili všetkých milovníkov umeleckého slova.

Slávnostné vyhodnotenie XII. Ročníka celoslovenskej literárnej súťaže O CENU SLOVENSKÉHO UČENÉHO TOVARIŠSTVA 2009/2010 sa uskutočnilo v priestoroch Spolku svätého Vojtecha po pietnom akte, keď účastníci súťaže spolu s riaditeľom Spolku svätého Vojtecha Vendelínom Plevom položili veniec k pamätníku Antonovi Bernolákovi, katolíckemu kňazovi a autorovi prvej podoby spisovnej slovenčiny. Vedúca Literárneho klubu Bernolák Adriana Horváthová sa opäť zhostila úlohy organizátora i moderátorky tohto podujatia.

Prvý deň sa vyhodnotili práce a druhý bol už tradične venovaný Literárnej turistike. V tomto roku si literáti pripomenuli 225. výročia narodenia Jána Hollého, ktorého ostatky spočívajú na Dobrej Vode. Tam si najmä mladí spisovatelia môžu uviesť hlbšie súvislosti slovenskej literatúry a precítiť genialitu tohto veľikána, na ktorého pleciach stojí celá slovenská poézia.

Účastníci potuliek však zašli aj do rodného domu básnika Paľa Ušáka Olivu v Kátlovciach, kde ich privítala básnikova sestra, recitátorka Hana Kostolanská. Tam sa mohli nadýchnuť čarovnej atmosféry záhrady osadenej povestnými olivami, podľa ktorých si tento básnik Oblakov zvolil pseudonym.

„Do súťaže zaslali svoje verše a prózu 160 autori z celého Slovenska. Potešiteľná je najmä účasť rastúceho počtu autorov od pätnásť rokov. Trinásti začínajúci mladí autori poézie a osem autorov prózy na návrh odbornej poroty získali Čestné uznanie. Veríme, že ich povzbudí k ďalšiemu tvorivému písaniu,“ konštatuje Adriana Horváthová.

ZVYŠOVANIE ÚROVNE VĎAKA ODBORNÝM SEMINÁROM

Odborné semináre pod vedením Teodora Križku, renomovaného slovenského básnika, šéfredaktora dvojtyždenníka KULTÚRA, poetky Zlatice Matlákovéj, literárneho vedca Jozefa Brunclika prinášajú každoročne svoje ovocie. Básnik, ktorý predsedá porote tejto rozsiahlej súťaže od počiatku, sa každoročne prihovára účastníkom a odhaľuje im tajomstvo literárnej tvorby i to, že literatúra nie je iba hľadanie adekvátneho výrazu a majstrovstva, no paralelne aj hľadanie zmyslu. Práve tým je táto súťaž výnimočná, že prekonáva limity postmodernej doby, ktorá akoby strácala aj v umení to podstatné: vieru v hodnoty dobra, lásky, spravodlivosti. Podľa slov Teodora Križku mladí autori málo čítajú, dokonca ani knihy svojich vrstovníkov, tobôž autorov predchádzajúcich generácií. „Treba sa oprieť o hlboké vedomosti. Literatúra musí byť presná, ako matematika, hoci nepracuje s číslami, ale s emóciami. Má fascinovať odkryvaním živého významu slova a vytvárať nepotrebované väzby medzi pojmami tak, aby to medzi hláskami, slabikami i celými slovami iskrilo. Nie je to nijaké hromadenie slov. Umenie musí oslovovať, strhnúť a nenápadne, potichučky modelovať. Slovenčina je jazyk, ktorým sa dá čarovať. Malé Slovensko je básnickou veľmocou,“ konštatuje Teodor Križka.

Podľa jeho slov sa v každej kategórii objavuje stále viac skvelých talentov. Medzi najvýraznejšie umelecké nádeje patrí kapucín Pavol Korba, Zdenka Laciková, Ružena Šípková, Gabriela Grznárová a viacerí iní mladí autori. Medzi skvelých prozaikov patrí zasa Marián P's. Porota udelila i mimoriadne ceny.

CENA PREDSEDU
TRNAVSKÉHO
SAMOSPRÁVNEHO KRAJA -
Marián Pös - Bojnice

CENA PRIMÁTORA
MESTA TRNAVA
- Jana Blašková - Jaslovské Bohunice

CENA RIADITEĽA
SPOLKU SVÄTÉHO VOJTECHA
- Pavol Korba - Krivec

CENA MATICE SLOVENSKEJ
- Július Homola - Hliník nad Hronom.

Pre porotu je veľkým potešením, že vďaka súťaži niektorí prihlásení autori už vydávajú aj svoje knihy. Jednou z nich je i Zdenka Laciková z Kopyčan, ktorá debutovala vydaním básnickej zbierky Vinopády v r. 2000. Odvtedy sa jej podarilo vydať aj ďalšie zbierky: Úponky, Spieva mi život, Koreň v rodnej zemi, Husle v nás, Po špičkách, Do uzlíka a zatiaľ posledná básnická zbierka Z polosna. Táto autorka sa k poézii dostala v škole a cez folklor. V Prašiciach, odkiaľ pochádza, boli tradície živé, veľa sa spievalo - a od hudby je k poézii iba krôčik. Tak to aspoň tvrdí poetka. A čo pre ňu znamená poézia? „Beriem ju ako možnosť vyjadriť svoje pocity, ktoré sú často aj pocitmi iných, považujem ju za relax, keď čítam a za sebareflexiu, keď píšem. Uvedomujem si, že je to veľký dar od Boha a som vďačná, že som ho dostala,“ vyznala sa nám autorka. „Keď dokončujem knihu, hovorím si, že viac už s takým niečím nezačnem. Existuje vo mne taká rozpoltenosť, že písanie milujem i nenávidím zároveň. Chcela by som žiť len obyčajne, lebo tvorbou zo seba veľa dávam a je to záťaž. Ale keď cítim odozvu, stretám sa s reakciami, keď mi niekto povie, že som vyjadřila to, čím žije a ako sa cíti, tak je to spätná väzba, čo ma povzbudzuje“ - konštatuje zasa iná talentovaná autorka s priam rozprávkovým menom Ružena Šípková z Myjavy. Usporiadatelia veria, že úspechy v tejto renomovanej celoslovenskej súťaži povzbudia i ostatných účastníkov k ďalšiemu tvorivému písaniu.

STANISLAVA BORISOVÁ

CIGÁNSKI DIABLI?

Jedna z dobrých slovenských hudobných kapiel si zmenila názov. Z pôvodných Diabolských huslí vznikli Cigánski diabli. Je to veľmi výrazná premena. Z dosť expresívnej metafory v pôvodnom názve vznikla ešte expresívnejšia. Oprela sa o blízkosť dvoch konvenčných predstáv: na jednej strane sú to ľudské bytosti vybavené mocným temperamentom a remeselnou zručnosťou, na druhej strane je to konvenčná predstava diablov ako bytostí s podobnými príznakmi, plus mnohými navyše. Zámer vychádzal nepochybne z rozhodnutia vystihnúť umenie rýchleho pohybu prstov našich nadaných umelcov po strunovom hudobnom nástroji a prirovnáním s diablami vytvoriť výrečnú, hoci spoločensky dosť delikátnu hyperbolu, ktorá podporí odbyt estetických zážitkov doma i vo svete. V rovine gramatickej z pôvodnej kombinácie pomnožného podstatného mena (husle) a prídavného mena odvodeného od démonických bytostí vznikla nová kombinácia dvoch expresívnych slov, pričom jedno z nich sa opiera o etnonymum (cigánski) a druhé zakotvilo medzi démonickými bytosťami (diabli). Takto vzniklo výrazne preexponované slovné spojenie, ktoré uvádza do zložitých obsahových vzťahov značne tabuizované témy.

Úprava pôvodnej metafory smerom k najvyššej expresivite v novom pomenovaní vyvoláva však viacero otázok. Ide naozaj o potrebnú rekonštrukciu pôvodného zaujímavého názvu? Bolo nevyhnutné robiť rekonštrukciu tak, aby nové pomenovanie narušilo jedno zo spoločenských tabu? Zdá sa to dosť nedomyšlené, už len s ohľadom na usilovne zavádzané novšie výrazy Rómovia, rómsky a rómčina namiesto staršieho Cigáni, cigánsky a cigánčina.

Vážnejšia je však otázka jazykovej primeranosti účinenej zmeny. Konkrétne ide o mieru vkusu a štylistickú primeranosť premenovania staršieho solídneho názvu na názov viditeľne motivami prehuštený, prepiaty.

Diabolské husle bolo dvojslovné pomenovanie, ktoré malo naznačovať a v skutočnosti aj naznačovalo, že ide o husle, starobylý nástroj, vo veľmi obratných rukách. Pôvodný názov ohlasoval, že ide o invenčný, prevažne rýchly pohyb dlaní a prstov jednej ruky po štíhlo krku tradičného hudobného nástroja, koordinovaný s príkaznou silou druhej ruky zvierajúcej slák. Túto predstavu dostatočne podporoval výraz „diabolské“. Pre bežného občana, príslušníka domácej etnickej väčšiny, je to síce predstava hraničiaca s ľudskými možnosťami (tu kdesi treba vidieť aj začiatok interferencie slov „cigánski“ a „diabli“), avšak jemný výraz „husle“ to neutralizoval. Priamočiare pridanie „cigánskeho“ k „diabolskému“ v novom názve však túto rovnováhu úplne narušilo. Nastalo to, čomu sa vraví redundancia alebo po našom - presolenie polievky!

Kto tento nový názov vymyslel, ten veci nedomyslel. Nejde len o politické riziká nového názvu a možné implikácie obsahov „cigánskeho“ a „diabolskeho“ v ľudovej reči.

Ide o racionálne využívanie prostriedkov kultúrneho jazyka.

V pôvodnom názve (Diabolské husle) sa vo vyváženej miere kombinovalo pomenovanie prvku kultúrneho, jemného, všeobecne ľudského, v tom zmysle bezpríznačného (husle) s démonickým, štylistickým expresívnym prvkom v sprítomňujúcej predstave neľútostne rýchleho

GLOSÝ O SLOVENČINE

pohybu (diabolské). Výsledný účinok tejto kombinácie bol z hľadiska našej skúsenosti ešte stále pravdivý, esteticky príjemný. V novom názve však prišlo k takému nahromadeniu blízkych predstáv, až je to neúnosné. Diabli plus Cigáni naraz? Výsledok je informačne presýtený, referenčne nepravdivý, neadekvátny, čiže v konečnom dôsledku veľmi nevkusný.

Prečo by sme mali napokon našich talentovaných spoluobčanov vnímať ako nositeľov alebo napodobňovateľov démonických vlastností? Kto potrebuje živit' takéto predstavy?

Sú tu, pravdaže, aj prežívajúce historické asociácie s Paganínom (ako huslistom a tmavovlasým Talianom), ktorý sa rád pohrával s démonickým výrazom a budoval si na ňom imidž. Môžu tu byť aj inšpirácie z komerčne vypätého umeleckého prostredia krajín, do ktorých sa chystáme niekedy svoje umenie vyvážať. Môže tu byť podnikateľsky odôvodnená snaha podobať sa a zároveň sa trochu odlišiť napríklad od Cigánskych anjelov (Gipsy Angels) alebo od Cigánskych kráľov (Gipsy Kings).

V každom prípade z hľadiska využitia jazykových prostriedkov nový názov treba pokladať za nevhodný najmä preto, lebo v ňom prišlo k neúmernému nahromadeniu expresívnych príznakov. Pochybujeme, že by to sami umelci necítili.

SÚVISLOSTI

SKLOŇOVANIA

ŽENSKÝCH PRIEZVISK

Jedným z nápadných znakov slovenčiny je odvodzovanie ženských priezvisk od mužských pomocou takzvanej prechýľovacej prípony -ová. Takto tvoríme ženské priezvisko napríklad od domácich priezvisk Sedliak (Sedliak-ová), Cibulka (Cibulka-ová) alebo od zdomácneného nemeckého priezviska Bauer (Bauer-ová). Pridávame ju prakticky ku všetkým typom mužských priezvisk s niekoľkými výnimkami, ktoré uvádzajú príručky gramatiky aj pravopisné pravidlá. Prípona -ová obohacuje výrazným spôsobom slovenské texty a prehovory, pridáva im na informativnosti. Lahko sa pripája k väčšine domácich i zdomácnených mužských priezvisk. Nezáleží na tom, či je to priezvisko starodávne slovenské alebo všeobecnejšie slovanské, alebo (ako je to v prípade mena pani Bauerovej) ide o slovo nemeckého či iného neslovenského pôvodu.

Zviazanosť s východiskovým mužským priezviskom a zároveň jedinečná gramatická autonómnosť takto utvorených ženských priezvisk má v praxi veľký morálny (rodinne stabilizačný) význam. Skutočnosť, že prechýľovacia prípona -ová sa tak ľahko a krásne dá pripájať k mužskému tvaru priezviska, nepochybne vždy oceňovali tisíce a tisíce dievčienec, mladých aj žien, ale aj muži, ktorí si touto príponou láskavo a záväzne privlastňovali bytosti ženského rodu. Takto po slovensky sformované a správne skloňované ženské priezvisko obsahuje aj cenný informačný a es-

tetický rozmer, ktorý nepoznať, nedoceňovať a nevyužívať je hriechom či minimálne zanedbaním dobrých možností. Tento malý slovotvorný a gramatický klenot slovenčiny nám môže závidieť celý kultúrny svet, lebo v ňom máme jedinečný rozlišovací znak prirodzených pohlaví v skratke.

Sú aj výnimky.

V praxi sa stretávame s prípadmi, keď sa prípona -ová ľudom nepáči, keď skloňovanie ženských priezvisk tohto typu naráža práve doma na bariéry a odpor často osobnej a veľmi subjektívnej povahy.

Pokiaľ ide napríklad o našu poslankyňu v Európskom parlamente pani Bauerovú, nepoznajúc vnútorné príčiny jej zdržanlivého vzťahu k slovenčine, ktorú inak ovláda na vynikajúcej úrovni, môžeme iba ľutovať, že spomenutý informačný a estetický rozmer prechýľovania ženských priezvisk v slovenčine nevyužíva dostatočne, či dokonca vôbec. Už len z pohľadu úcty, ktorú jasne definované ženské priezviská so sebou prinášajú a vyvolávajú. Veď aj zásluhou našej kultúry, budovanej okrem iného v súbehu s kultúrou našej reči a literatúry, je celá naša spoločnosť (vrátane žilivého politického prostredia) tým, čím je. So všetkými dôsledkami na možnosť uplatniť sa v osobnom a verejnom živote každému jednotlivcovi, každému občanovi.

Predpokladáme, že aj napriek niektorým (dúfajme, že iba hraničným) protestným gestám proti príponě -ová, je naša pani poslankyňa vnútorne šťastná, že je slovenskou poslankyňou pani Bauerovou, a nie bezmennou, etnicku a štátne neurčitou poslankyňou Bauer. Nepoznámé totiž väčšie spoločenské uznanie a šťastie (týka sa to všetkých zástupcov ľudu v demokratických parlamentoch), ako sa stať poslancou či poslankyňou za prosperujúcu, žilivú a kultúrnu krajinu v exponovanom stredoeurópskom priestore. Keby človek kandidoval na podobný post napríklad v Rusku, Čechensku, na Kube či v Číne (alebo nechodme ďaleko: dakde na politicky prehriatej Dolnej zemi), ťažko by sa asi stal váženým poslancom či poslankyňou aj so všetkými výhodami i nevýhodami reprezentovať Slovensko. Je to čoraz ťažšie a štatisticky riskantnejšie, najmä po vstupe rozpinavých extrémistických strán (typu „Gombik“) na politickú scénu Európy. V niektorých krajinách nastala taká veľká konkurencia na poslanecké stoličky, až to začína byť ľudsky neúnosné. S dávkou soli by sme mohli úprimne poradiť všetkým poslancom, ktorí reprezentujú našu krajinu: radšej strpme bičovanie krutým slovenským jazykovým zákonom (aj s jeho prísnou gramatikou), ako by sme mali kandidovať kdesi na zadnom dvore Európy, ako byť spoločensky i ekonomicky neúspešní a napokon ostať iba obyčajnými občanmi - napríklad obyčajným pánom Háky-Báky alebo obyčajnou pani Bauerovou.

(Vysvetlivky: Bauer znamená po nemecky sedliak, roľník, gazda, skromný hospodár. Háky-Báky je úsmevná postavička šľachtica zo slovenského bábkového divadla, ktorý si zakladá na tom, že sa vie podpísať.)

BLAŽEJ BELÁK

Kresba: Andrej Hlinka

Katolícka Cirkev a jej veriaci boli v dejinách mnohokrát prenasledovaní, ako to nakoniec predpovedal náš Pán Ježiš Kristus. Veľké prenasledovania a vraždenie priniesol predovšetkým liberalizmus prítomný v herézach a neskôr o to viac v moderných spoločenských a politických teóriách hlásaných osvietenstvom a slobodomurárskymi ideami. Pápež Lev XIII. využíjúc teológiu dejín Sv. Augustína pomenoval v encyklike Humana Genus tento jav takto:

„Pokolenie ľudské sa rozdelilo na dva tábory stojace v ostrom protiklade, a to už vtedy, keď závisťou satanovou hanebne odpadlo od svojho Stvoriteľa a Darcu nebeských darov, od svojho Boha. A z týchto táborov jeden sa ustavične bije za pravdu a cnosť, druhý za to, čo je s pravdou a cnosťou v rozpore. Prvý tábor je kráľovstvo Božie na zemi, pravá Cirkev Ježiša Krista, a tí, ktorí k nemu chcú prináležať z hĺbky svojej duše a cieľavedomým úsilím o spásu, sú ponúkaní k tomu, aby slúžili Bohu a Jeho Jednorodnému Synovi celou svojou myslou, s najvyšším vypätím svojej vôle.

Druhý tábor je kráľovstvom satanovým, ktorému sú poddaní všetci tí, ktorí sa riadia neblahým vzorom svojho vodcu a prarodičov, vzpierajú sa počúvať večný Zákon Boží a mnoho vecí podnikajú bez ohľadu na Boha, mnoho potom proti Bohu. Toto dvojité kráľovstvo, ktoré sa podobá dvom obciam, riadeným protichodným zákonodarstvom a sledujúcim protichodné ciele, jasne videl a popísal Sv. Augustín a týmito slovami stručne a výstižne vyjadril príčinu, ktorá obom dala vznik:

„Dve lásky splodili dve obce: pozemskú totiž lásku k sebe, ústiacu až v pohrdanie Bohom, skutočne nebeskú lásku k Bohu, ústiacu až k pohrdaniu sebou.“ (De civitate Dei, XIV 17) Prenasledovanie, ktoré nasledovalo genocídne praktiky zločineckej francúzskej revolúcie a o ktorom sa dnes málo vie, dosiahlo obrovské rozmery aj v katolíckom Mexiku zo začiatku 20. storočia, v ktorom liberálni extrémisti bez obmedzení uchopili oťaze vlády v niekdajších kresťanských krajinách, ktoré dnes ovládajú slobodomurárske idey. Cieľ antiklerikálnych opatrení, ktoré zavádzala slobodomurárska klika v Mexiku, naplnil ich hlavný cieľ: zlikvidovať Katolícku cirkev. Prítom svojich oponentov zbavovali vo svojej propagande ľudskej dôstojnosti podobne, ako sa to dialo už predtým proti povstalcovi z Vende. Napriek tomu katolíci sa snažili o zmierlivé usporiadanie spoločnosti bez násilia, aj napriek tomu, že si laický štát chcel uzurpovať sväté práva Cirkvi. Zmier však nebol cieľom liberálov, ktorých cieľom je likvidácia Cirkvi. Vláda nariadila uzatvorenie kostolov a ich odovzdanie štátnym výborom, s čím nemohli veriaci súhlasiť. Po zlyhaní násilných prostriedkov, vyhlásila Liga na obranu náboženskej slobody k 1. januáru 1927 povstanie.

HISTORICKÝ VSTUP

Problémy, ktoré sa týkali Mexika, boli dlhodobé. Dlhodobá sa tu odohrávali politické strety o získanie moci. Svetská moc sa rovnako tak snažila uzurpovať si práva patriace Cirkvi. Vyostrujú sa tiež národno-ekonomické spory, v ktorých Mexiko bojuje o svoju nezávislosť od koloniálnych mocností. Bojuje sa proti Španielom, Francúzom i Habsburgovcom.

Ústava z roku 1812 obsahuje prvé náznaky boja proti katolicizmu a boja slobodomurárskej „elity“ proti mexickému katolíckemu ľudu. Prichádzajú prvé povstania, ktoré sa následne pravdivelne opakujú. Mexickí slobodomu-

Generál Enrique Gorostietu

rári sa koordinujú so španielskymi. Na základe ich aktivít vzniká v roku 1821 samostatné Mexiko. Skazenosť kléru nahrádza len načas Gregor XVI.

V Mexiku vznikajú dva základné politické prúdy: Konzervatívci sa snažia uhájiť stredoveký stavovský systém, kde mal každý stav určitý objem majetku, ktorý nemohol byť odcudzený, systém, ktorý udeľoval prvým

dvom stavom určité výsady, ktorý zaisťoval vzdelanie i chod celej spoločnosti v súlade s katolíckou náukou. Naproti tomu liberáli sú spojení s lóžami, usilujú o zavádzanie liberálnej paradigmy: rovnosť všetkých občanov pred zákonom - okrem katolíkov -, „dekatalizáciu“ školstva a spoločnosti, zrovnoprávenie všetkých náboženstiev na úkor katolicizmu. Prítom 99,2% obyvateľov Mexika sú pokresťanení katolíci. Tých je treba prerobiť na liberálny obraz.

Napriek zločinom, ktoré na Cirkvi páchajú liberálne vlády, Cirkev výrazne prispieva k zachovaniu Mexika počas viacerých finančných a vojenských kríz. Liberáli na oplátku Cirkev likvidujú, nasledujúc neúprosne slobodomurársku taktiku. V roku 1856 napríklad zakazujú jezuitskú rehoľu.

Následne v roku 1857 schvaľujú výrazne proticirkevnú ústavu podľa vzoru francúzskej civilnej ústavy.

Cirkev správne vyhlásila, že katolíkom nie je dovolené na ústavu prisahať. Nasledovalo odmietnutie prisahy 4000 klerikov a rehoľníkov, dôstojníkov, štátnych úradníkov, niektorých guvernérův. Takmer všetci biskupi boli vyhostení. Nespokojnosť s ústavou využil generál Zuloaga, ktorý v decembri roku 1857 zahájil konzervatívne povstanie. Nasledovala občianska vojna trvajúca až do roku 1860.

Liberálna vláda na územiach, ktoré ovládala, podporovala prenasledovanie Cirkvi. Jednak prostredníctvom zákonov, jednak toleranciou zločinov revolučných vodcov, ktorí rabovali kostoly a kláštory, väznili a popravovali kňazov. V rokoch 1856 - 1867 je zaznamenané zavraždenie desiatich klerikov a jedného rehoľníka.

Arcibiskup mesta Mexiko situáciu komentoval nasledovne: „Súčasná vojna je vojnou Liberálnej strany proti kléru, biskupom a tým, ktorí sa riadia ich náukou; krátko povedané, je vojnou proti Katolíckej cirkvi. Aby táto vojna mohla skončiť, domnievajú sa (liberáli), že nie je iný prostriedok, než skončiť s klérom, s biskupmi, s katolíckymi.“ Liberálna strana mala navyše podporu zo strany USA. Infiltrovanie slobodomurárskymi ideami sa podobne ako v Európe dialo cez školský

systém a ovládanie tlače - podobne je tomu nakoniec i dnes.

KATOLÍCI MALI ÚTECHU

LEN VO SVOJEJ PEVNEJ VIERE

Veľkou udalosťou bola slávnostná korunovácia zázračného obrazu Panny Márie v Guadalupe 12. októbra 1895, ktorou Cirkev potvrdila pravosť zjavenia z r. 1531.

Roku 1910 vypukla v Mexiku revolúcia, v ktorej navzájom súperili rôzne, predovšetkým sociálne skupiny. K moci sa na istý čas dostal diktátor Huerta. Huerta bol jedným z mála mexických prezidentov tej doby, ktorý bol katolíkom a nebol členom žiadnej lóže. Za jeho vlády biskupi požiadali Rím, aby zem mohla byť zasvätená do ochrany Krista Kráľa.

V tom má Mexiko prvenstvo, keď sledovalo encykliku Quas Primas. 11. januára 1914 sa prvýkrát v mexickej katedrále, kde bol Ježiš Kristus vyhlásený za kráľa Mexika, ozýva volanie „Viva Cristo Rey!“ (Nech žije Kristus Kráľ!).

Tieto slová sa zakrátko stanú heslom katolíkov. Budú vyslovované na púťach i demonštráciách, za viac ako desať rokov sa stanú poslednými slovami popravených kresťanov i bojovým pokrikom cristeros.

Viva Cristo Rey!

Proti Huertovej diktatúre bol samozrejme silný liberálny vojenský odpor a dlho sa neudržala.

Dňa 15. augusta 1914 generál Álvaro Obregón vstúpil do hlavného mesta - to bol koniec Huertovej diktatúry. Následne sa krajina rozdelila do troch častí ovládaných rôznymi skupinami revolucionárov - zapatistov, vilistov, tých, čo podporovali Venustiana Carranza a Obregóna.

Medzitým vznikla katolícka demokratická strana, ktorá bola poznačená tvrdými kompromismi, ani to však nepomohlo a viacerí jej členovia boli zavraždení. Väčšina mexických katolíkov však veľmi dobre chápalá, že demokracia je slepou uličkou a oprávnené upínali svoje nádeje k určitej forme spravodlivej katolíckej diktatúry.

POVSTANIE ZA KRISTA

V roku 1924 je zvolený za prezidenta Plutarco Elias Calles. Založil slobodomurársku Národnú revolučnú stranu (Partido Nacional Revolucionario), ktorá sa stala stranou jedinou a neskôr bola premenovaná na Inštitučnú revolučnú stranu (Partido Revolucionario Institucional, PRI). Tá (vďaka volebným podvodom a zastrážovaniu) bola pri moci nepretržite až do roku 2000 a i dnes má pomerne silné zastúpenie v parlamente.

Demokracia v Mexiku vyzerala takto: poslanci získavajú svoje miesta v parlamente výhradne na základe volebných podvodov. Zákony sa nedodržiavajú ani formálne. Korupcia dosahuje obrie rozmery, v roku 1923 boli z 28 guvernérův neskorumpovaní len dvaja. Násilie sprevádza Mexičanov na každom kroku - kto sa nedá kúpiť, je zlikvidovaný. Obregón, Calles, guvernéri - nechávajú vraždiť nepohodlné osoby. 10% senátorov umiera násilnou smrťou. Mučí sa, odsekávajú sa hlavy, sťahuje sa z kože, rozštvrtuje sa, ďalšie obeť sú kastrované - to všetko sa fotografuje. Mŕtvolý sú hádzané psom a vtákom.

Slobodomurári majú v krajine nebyvalú moc. Prezident Portes Gil povedal: „V Mexiku je štát a slobodomurárstvo v posledných rokoch jedno a to isté“. V 19. storočí sú liberáli úzko spojení s lóžami. Na území Mexika

pôsobí niekoľko lóží: Veľká západná mexická lóža (Gran Logia Occidental Mexicana) v štáte Jalisco i inde, Veľká lóža federálneho distriktu (ktorá uznávala existenciu Najvyššej bytosti a neprijímala ateistov), Veľký orient (Gran Oriente) a ďalšie.

Ak niekto chcel v 20. rokoch zastať nejakú funkciu v štátnom aparáte, potom členstvo v niektorej lóži bolo podmienkou. Mnoho slobodomurárov nájde medzi učiteľmi a odborovými funkcionármi.

Počiatok povstania cristeros sa spája s článkom v El Universal, uverejneným 4. februára 1926. Pripísali sa v ňom arcibiskupovi José Mora y del Río slová: „Episkopát, klérus, katolíci - neuznávame 3., 5., 27., a 130. článok ústavy a budeme bojovať za ich zrušenie.“ Toto celkom normálne vyhlásenie arcibiskup ani len nevyriešol, napriek tomu však poslúžilo ako zámenka pre prezidenta Callesa, ktorý chcel skončiť s katolicizmom v Mexiku. Liga na obranu náboženskej slobody využila situáciu a publikovala pastoračný list mexických biskupov z roku 1917, v ktorom sa odmieta ústava, a blahoželala arcibiskupovi k tomu, čo „povedal“ pre El Universal. Prezident okamžite vydal nariadenia

na plnú aplikáciu tvrdo protikatolíckej ústavy, ktorá podriaďovala vnútorné záležitosti Cirkvi slobodomurárskej vláde. Nastalo prenasledovanie katolíkov. 23. februára 1926 štátne orgány zavreli chrám Sv. Rodiny, pričom zavraždili 7 katolíkov, ktorí sa postavili na odpor.

Dňa 15. marca bolo z krajiny vyhostených 202 kňazov a bolo uzavretých 83 katolíckych domov, 118 škôl a 83 kláštorův. 8. mája 1926 vláda vyhlasuje, že kňazi, ktorí sa budú vyhýbať plneniu zákona, budú postavení pred súdny tribunál. Od duchovných sa vyžaduje ako podmienka na povolenie služby zápis v registri kňazov.

V štáte Colima, kde nastalo najsilnejšie prenasledovanie katolíkov, biskup Amador Velasco, starý, nemocný a dobrosrdečný muž, vládny výnos odmietol. Klérus i katolíci stáli za ním. Vláda obvinila biskupa z vyvolávania rebelie. 5. apríla, na veľkonočný pondelok, sa konala veľká katolícka demonštrácia požadujúca zrušenie dekrétu. Sprievod sa vydal k palácu guvernéra. Ten však vystúpil na balkón a vyhlásil, že ho nič neprinúti zmeniť rozhodnutie. Potom začali uniformovaní policajti strieľať do vzduchu, kým policajti v civile spustili paľbu do demonštrantův. Najmenej sedem ľudí následkom toho zomrelo. Kostoly v celom štáte boli neustále plné veriacich. Katolíci sa modlili, postili a činili pokánie. Pretože vláda svoj postoj nezmenila, biskup vyhlásil na 7. apríla pozastavenie verejných bohoslužieb. Toho dňa sa v kostoloch konali posledné omše za veľkej účasti ľudu. Potom ostali svätostánky prázdne. Liga na obranu náboženskej slobody razila heslo: „modlitba + pokánie + bojkot = víťazstvo. Vláda zatiaľ naďalej strieľala do pokojných katolíckych demonštrácií.

Dňa 2. februára Svätý Otec Pius XI. v dokumente Paterna sane vyjadril účasť v ťažkej situácii Cirkvi v Mexiku. Zároveň vyhlásil, že existujú iba dve možnosti riešenia: modlitba a katolícka akcia, oddelené od politiky a nepodporujúce žiadnu politickú stranu. Zakázal všetkým mexickým katolíkom ustanoviť akúkoľvek politickú stranu, ktorá by sa zaštiťovala názvom „katolícka“. Pápež, ktorý bol

inak výborným teoretikom a nesporne jednou z najvýznamnejších postáv morálneho učenia v 20. storočí, v povstaní bohužiaľ zohral nie práve očakávanú úlohu, opakujúc viaceré zlé politické rozhodnutia pápežův v 20. storočí snažiacich sa o kompromis s liberálmi v praktickej politike.

Dňa 21. apríla 1926 publikovali mexickí biskupi pastoračný list (po schválení Rímom), ktorý apeloval na reformu ústavy a pripomínal protest z roku 1917. Koncom mája niektorí členovia biskupského zboru odmietli cestu nikam nevedúceho vyjednávania s vládou a otvorene sa vyslovovali pre odpor. Niektorí z nich boli preto zatknutí.

Dňa 2. júla bol publikovaný dekrét, ktorý podpísal Callese - stanovoval konkrétne trestné sadzby za porušovanie antiklerikálnych článkov ústavy ako zosťrenie proticirkevného boja. Dekrét sa stal bezprostrednou príčinou konfliktu medzi Cirkvou a štátom a slobodomurárske médiá spustili okamžite proti nemu propagandu.

Pápež Pius XI. o Mexiku povedal: „... tí, ktorí majú v rukách moc, pod rúškom ochrany zákonnosti uskutočňujú naozajstné prenasledovanie katolíckeho náboženstva...“ a vyzval všetkých veriacich, aby sa s ním 1. augusta spojili v modlitbe za skúšaných bratov.

Episkopát bol zajedno, že sa treba vláde postaviť, spory však boli o spôsobe. Niektorí sa obávali, že pozastavenie verejného kultu vyvolá násilnú reakciu ľudu. Rím nechcel vydať žiadne pokyny, pokiaľ medzi biskupmi bola nejednota. Liga medzitým úspešne mobilizovala katolíkov v celej krajine a presviedčala ich, že je možné primäť vládu k ústupu bez jediného výstrelu. Postup Ligy nakoniec presvedčil i váhajúci biskupov. Biskupský výbor (Comité Episcopal) 11. júla rozhodol o pozastavení verejného kultu, pokiaľ to schváli Sv. Otec. 14. júla schválil Biskupský výbor projekt ekonomického bojkotu tak, ako to navrhla Liga. 23. júla prišiel telegram od kardinála Gasparriho z Ríma, v ktorom stálo, že Svätý stolec odmieta Callesov zákon a episkopát má postupovať v jednote.

Dňa 25. júla bol zverejnený spoločný pastiersky list mexických biskupov, vychádzajúci z učenia Sv. Tomáša Akvinského, s nasledujúcim obsahom: „Antiklerikálne zákony a dekréty sa odmietajú s tým, že sa tieto nezakladajú na rozume, nesledujú prospech spoločnosti, ale naopak, škodia jej, a preto si ani názov „zákon“ nezaslúžia. Od protestu biskupov v roku 1917 až do začiatku roku 1926 Cirkev zachovávala mlčanie, pretože antiklerikálne zákony vtedy neboli aplikované tak, aby znemožňovali život Cirkvi.

Tvárou v tvár dekrétu z 2. júla však už Cirkev nemôže byť pasívna - za týchto okolností by jej nečinnosť bola zločinom. „Kto môže poprieť, že urobiť zločin z aktov ustanovených samotným Bohom, z aktov schvaľovaných zákonmi všetkých civilizovaných národov, aktov, ktoré po storočia boli dušou a životom mexického ľudu, kto môže poprieť, že urobiť z týchto aktov zločiny, ktoré majú byť postihované trestami prísnejšími ako zločiny proti morálke, proti životu samotnému, proti vlastníctvu alebo ostatným ľudským právam, je násilie, ktoré bolo spáchané najvyšším predstaviteľom štátnej moci na neodcudziteľných právach, ktoré človek dostal od Boha a ktoré mu prirodzene prináležia...“

Biskupi pokračujú: „Vynasnažte sa, aby ste všetkými zákonnými a násilnými prostriedkami dosiahli zrušenie zákonov, ktoré vám a vašim deťom berú ten najväčší poklad: slobodu kľaňať sa Bohu, váš duchovný život.“

Posledným vládnym dekrétom je

znemožňovaný výkon posvätných služieb, a preto, po porade so Sv. Otcem, nariaďujú biskupi od 31. júla 1926 až do vydania nového pokynu zákaz všetkých verejných úkonov, ktoré vyžadujú účasť kňaza, a to vo všetkých kostoloch republiky. To samozrejme najviac postihlo katolíkov, ktorí nemali prístup k sviatostiam.

Slobodomurárska vláda sa zatiaľ na doteraz stále umiernených katolíkov, ktorí nepodnikli žiadnu násilnú akciu a len umiernené žiadali malú časť toho, čo im podľa práva patrilo, pripravila a chystala rozhodujúci úder a stupňovanie násilia. V tom bola podporovaná aj vládou USA. Katolíci a Liga zatiaľ len chystali ekonomický bojkot, ktorý mal začať 31. júla.

Dva dni pred pozastavením bohoslužieb bol v Pueble vojakmi zastrelený José García Farfán, ktorý sa previnil tým, že do výkladnej skrine svojho obchodu umiestnil plagát s nápisom „Nech žije Kristus Kráľ!“

Lud tiež trpkoreagoval na znesväcovanie kostolov štátom.

Dňa 2. augusta vyšiel článok v *Oservatore Romano*, v ktorom sa písalo: „Ludu, ktorý sa nechce podriaďiť tyranii a ktorý už nezadrží k násilium vyzývajúci klérus, neostáva nič okrem ozbrojeného povstania.“

Dňa 3. augusta boli napadnutí katolíci, strážiaci hádam najvýznamnejší kostol Sv. Panny Márie Guadalupskej v Guadalaraje. Bez toho, že by boli vyzvaní na odchod, boli veriaci zaspaní guľkami. Calles a slobodomurárska klika viedli tvrdý a nemilosrdný protikatolícky boj a rokovania s Cirkvou odmietali. Calles dával len dve možnosti: smrť, alebo absolútne podriaďenie sa akejkoľvek štátnej zlovi.

Hoci Liga neverila v úspešnosť zákonnej cesty, predsa vyvinula úsilie a pozbierala asi dva milióny podpisov (vtedy malo Mexiko cca 15 miliónov obyvateľov) pod petíciu žiadajúcu reformu ústavy. Petícia bola zaslaná kongresu, ktorý však o nej ani nerokoval. Po zahnaní do kúta vypukli povstania. Biskupi sa pritom s povstalcami v základných zásadách zhodli. Odpor proti zločinnej vláde mocnel. Decembrová slávnosť Panny Márie Guadalupskej bola príležitosťou na početné púte i demonštrácie. V Guadalaraje zástupcov pútnikov vyvolávali: „Viva la Virgen de Guadalupe! Viva el Papa! Viva el Arzobispo!“

Množstvo návštevníkov v meste umožnilo Ludovej únii, že sa všetci delegáti mohli stretnúť, aby rozhodli, či sa pripoja k povstaniu vyhlásenému Ligou, či nie. V čele únie stál Anacleto González Flores. Ten bol až doteraz odporcom násilnej cesty, a v posledných desiatich rokoch sa ako novinár snažil vychovávať ľud k nenásilnému politickému boju. Teraz sa však Flores rozhodol pod vplyvom vládneho teroru a vedomý si dôsledkov opačného postoja, pripojiť k povstaniu. Na začiatku roka 1927 tak únia podporuje ozbrojený odpor. Proti nemu nasadzuje vláda všetky prostriedky - vrátane tých najnehumánnejších, postihujúcich obyvateľstvo - ktoré má po ruke. Tieto vzbudzovali ešte väčší odpor obyvateľstva, nakoľko armáda popravovala prakticky kohokoľvek v priestore svojich operácií. Zajatých cristeros vždy popravovali, veliteľov pred pravou mučili. Vojaci plienili, znásilňovali, vypaľovali nasledujúce genocídy za francúzskej revolúcie. Vymedzovali územia a zavražili každého,

koho na nich „pristihli“. Ak narazili na kňaza, popravili ho.

Generál Eulogio Ortiz nechal popraviť vojaka za to, že nosil na krku škapuliar. Niektorí dôstojníci viedli svojich vojakov do boja za pokriku: „Nech žije satan!“ 11. februára 1927 poslal biskup González y Valencia z Ríma pastiersky list, ktorý obsahoval pozhnanie pre cristeros bojujúcich na území jeho diecézy (Durango). Zdôraznil tu právo postaviť sa silou proti tyranovi. List však neobsahoval stanovisko Svätého Otca a bol napísaný mimo Vatikán. Pius XI. sa oficiálne o cristeros nikdy nevyjadril.

Dňa 1. apríla 1927 bol v Guadalaraje zatknutý Anacleto González Flores, vodca Ludovej únie. Potom bol mučený v prítomnosti generála Fereiru a následne popravený. Napriek nemilosrdnej politike vyvražďovania a podpory USA sa vláde nepodarilo potlačiť cristeros, ktorí mali podporu v mexickom obyvateľstve. V júli 1927 cristeros mali asi 20000 mužov.

V júli 1927 vstupuje na scénu veľký muž, generál Enrique Gorostietu, aby velil povstaniu v štáte Jalisco. Bol dôstojníkom v armáde Porfiria Díaz a bojoval po boku Victoriana Huerta. Nový režim nemal v obľube. Nábožensky bol pôvodne ľahostajný, najbližší mu bol liberalizmus 19. Storočia, i keď postupne sa z neho stal kresťan. Liga mu sľúbila 3000 pesos v zlate mesačne.

Generálovi Gorostietovi sa podarilo stretnúť sa s prvými cristeros až po dvoch mesiacoch, v októbri 1927. Pustil sa do práce a do februára 1928 prešiel 4500 km, menoval 215 veliteľov a viedol 17 bitiek, v ktorých padlo 79 cristeros a 789 federálnych vojakov. Ovládal sever štátu Jalisco a juh štátu Zacatecas - Generálova popularita rýchlo vzrástla. Podobne dobre si viedol i generál Jesús Degollado, poverený Ludovou úniou.

V Cirkvi však bohužiaľ nepanovala dostatočná podpora pre cristeros. A platilo, ako platí tisícnásobne dnes, že uvedomeli laici sa v boji s protikresťanským orientovaným štátom a jeho protikresťanskými opatreniami a ideológiou musia potýkať sami bez opory hierarchie hľadajúcej kompromisy, keď všetky podstatné tromfy sa dávno dostali do rúk liberálom. Pre úspechy cristeros hľadala vláda priestor na rokovania, aby mohla politicky zlomiť odpor, vyhlásiť prímerie, poskytnúť mylné záruky a následne opäť obnoviť proticirkevný boj, ktorý už nebude brzdený predchádzajúcim odporom.

A tak keď 22. apríla 1928 zomrel arcibiskup Mora y del Río, niektorými považovaný za hlavného odporcu vyjednávania s vládou, 17. mája 1928 sa zišiel tajne arcibiskup Ruiz y Flores, nový predseda biskupského výboru s prezidentom Callesom.

Liga na obranu náboženskej slobody varovala, že: Osoby, ktoré v náboženskom konflikte vidia len obtiaž a chcú, aby bol čo najskôr za akúkoľvek cenu obnovený mier, sledujú iba svoj vlastný prospech a za svoju vieru nikdy nebojovali a nikdy za ňu bojovať nebudú. Uzatvorenie kompromisnej dohody by malo vážne dôsledky. Medzi katolíckymi by sa rozšíril pocit po-

rážky a tí, ktorí bojujú, by sa už nechceli podieľať na ďalšom zápase o práva Cirkvi. Cirkev by stratila vplyv v spoločnosti, nemohla by sa vyslovať k riešeniu sociálnych problémov. Ďalším dôsledkom by bola strata dôvery v hierarchiu, ktorá najprv energicky odmietla Callesov zákon a vyhlásila interdikt, aby sa teraz svojim prenasledovateľom podriadila, čím príde nazmar krv a obeť mnohých synov Cirkvi.

Na základe skúseností sa nedá predpokladať, že sa vláda bude riadiť uzatvorenou dohodou. Prenasledovateľia budú triumfovať, keď sa Cirkev bude musieť podriaďiť zákonom, proti ktorým bojovala. Hoci prenasledovanie tvrdo dolieha na veriacich, tí nechcú mier za cenu provizórnej a nedostatočnej dohody. Rozmach ozbrojeného hnutia dáva nádej, že vláda bude prinajmenšom nútená náboženskú otázku skutočne riešiť.

Pisatelia pripomínajú, že Svätý stolec odmietol Callesov zákon a zakázal také kroky, ktoré by v veriach mohli vzbudiť zdanie podriaďenosti sa tomuto zákonu. Dopis je zakončený priáním, aby Boh doprial Svätému Otcovi ešte mnoho rokov a prosbou o pozhnanie.

Na snahu o mier biskupov reagoval Calles zosilnením represii v januári 1929 a ďalším hromadným vraždením. Generál Enrique Gorostietu sa však účinne vládnym represiam postavil a cristeros dosiahli viacero úspechov, kým sa voči vláde postavili obregonisti, ktorí chceli represie ukončiť. Väčším úspechom cristeros však bránil episkopát, ktorý bol ochotný na ústupky a prijatie ničím neručeného kompromisu.

Generál Gorostietu, upozornený na vývoj situácie Ligou, zaslal biskupom list, v ktorom ich žiadal, aby jasne vyjadrili svoj postoj k povstalcom a aby pri rokovani s vládou na nich pamätali. Ak episkopát uznáva povstanie ako legitímne, potom je tiež povinný s povstalcami konzultovať ich postoj. Ak legitimitu povstania odmieta, potom je to zrada, a dá sa to dokázať.

Na základe správ o rokovani medzi vládou a Cirkvou vydal v máji 1929 ge-

nerál Gorostietu príkaz udržiavať sa v defenzíve. Keď sa pohyboval v Michoacáne, bol prekvapený hliadkou federálov a zastrelený. Vo velení Národnej gardy (Guardia Nacional) ho vystriedal generál Degollado, José Gutiérrez.

V čase uzatvorenia dohody medzi Cirkvou a štátom sa povstanie cristeros nachádzalo na vrchole. Južná divízia a Národná garda na východe mali cez 25000 cristeros. Ďalších 25000 povstalcov pôsobilo na zvyšnom území Mexika. Povstanie cristeros spôsobilo vláde vážne škody. Bolo zdrojom neustálych krvavých strát v radoch vládneho vojska, malo tvrdý dopad na poľnohospodársku produkciu a na zníženie obchodu. Vláda mala životný záujem na uzatvorení dohody s Cirkvou ešte pred konaním prezidentských volieb. Aby to dosiahla, potrebovala vylúčiť z rokovania Ligu a cristeros. V tom jej pomohol Rím, ktorý chcel čo najskôr koniec konfliktu. Povstanie tak stratilo oporu v Cirkvi. 21. júla 1929 sa zišli biskupi s prezidentom na podpis dohody.

Dňa 27. júla 1929 bola slúžená prvá verejná omša. 13. júla vydala Liga vyhlásenie, ktorým prijala dohodu z 21. júla 1929.

Degollado potom nariadil rozpustenie jednotiek Národnej gardy. Generál P. Aristeo Pedroza oznámil biskupom, že mier za týchto podmienok znamená smrť pre cristeros. Práve on bol zastrelený 1. júla, na pokyn z hlavného mesta. Zatiaľ čo sa ľud radoval z toho, že zas môže pristupovať k sviatostiam, pre cristeros nastali najťažšie okamihy, keď mali predstúpiť pred federálov a odovzdať im zbrane.

V tom čase však Vatikán počúval už len provládnu stranu a čerpal z amerických a francúzskych diplomatických zdrojov, ktoré proti cristeros bojovali. Menšia časť kňazov (asi 100 duchovných) vystupovala proti cristeros verejne - čo neprekvapí, nakoľko boli počas povstania často v bezpečí, dokonca priamo v príbytkoch slobodomurárov -, niektorí z nich dokonca spolupracovali so slobodomurárskou vládou pri operáciách proti povstalcom tým, že pomáhali pri náboře do vládou vytváraných jednotiek.

Liga na obranu náboženskej slobody vyhlásila povstanie k 1. januáru 1927. Keď v roku 1925 vznikla, jej základatelia o tejto možnosti ani neuvažovali. Víťazstvo malo byť dosiahnuté nenásilným spôsobom. Boli to katolíci a ich ideálom bola spravodlivá, katolícka, hierarchická spoločnosť, riadiaca sa zásadami pápežských encyklik (Rerum Novarum, Immortale Dei, etc.)

Dohoda s Cirkvou bola uzatvorená bez akejkoľvek zmluvy, Cirkev sa teda v podstate podriadila „zákonu“. To povedal aj Portes Gil 27. júla 1929 na bankete slobodomurárov: „A teraz, drahí bratia, klérus plne uznal štát a vyhlásil otvorené, že sa podriaďuje zákonu v plnej šírke. Nemohol som upierať katolíkom právo, ktoré majú, totiž právo podriaďiť sa zákonom... boj je večný, započal sa pred dvadsiatimi storočiami... A pokiaľ ja budem v čele vlády, vyhlasujem pred slobodomurárstvom, že budem žiarlivo strážiť ústavné... zákony... V Mexiku je štát a

slobodomurárske lôže v posledných rokoch jedna a tá istá vec“.

Tento jeho prejav bol uverejnený v tlači. Z pohľadu reálnej politiky Calles zvíťazil. Cristeros zložili zbrane, pretože Cirkev ich na to vyzvala, vláda však neustúpila v ničom, ako je tomu zvykom a ako sa dalo čakať. Po uzatvorení dohody trval pokoj len niekoľko mesiacov pre reorganizáciu slobodomurárskej činnosti. Potom boli útoky proti Cirkvi znovu obnovené.

Systematická likvidácia cristeros začala v lete 1929 a pokračovala do konca roku. Neustala však ani v rokoch nasledujúcich. Callisti tak chceli predísť ďalšiemu povstaniu - vedeli, že prenasledovanie Cirkvi opäť začne. Dohoda z 1929, na ktorú biskupi pristúpili, mala katastrofálne následky. Naplnilo sa, pred čím varoval Mons. Ruize, arcibiskup Orozco, v lete 1928, keď radil, aby Cirkev zo svojich požiadaviek nezľavovala.

Dôvera veriach v episkopát po tejto zrade poklesla. Biskupi boli obviňovaní z klamaní Svätému Otcovi, pretože katolíci nemohli uveriť, že by pápež s takou katastrofou súhlasil. Niektorí dosvedčili, že tam, kde skôr boli len katolíci, objavili sa sekty a lôže. Mnohí povstali, ktorí bojovali za Cirkev, nemali počas povstania prístup k tomu najcenejšiemu - k sviatostiam a riskujú i vlastný život boli často odmenení dokonca hrozbou exkomunikácie.

Vláda cristeros spočívala na tradičných základoch, na rodine a náboženstve, išlo im o budovanie Kristovho kráľovstva podľa Quas Primas.

Svätyňa Panny Márie Guadalupskej v hlavnom meste i chrámy v celej zemi boli stále plné veriach. Slávnosť Ježiša Krista kráľa bola sprevádzaná najväčšou účasťou pútnikov - 200000 ich prechádzalo ulicami hlavného mesta, prosili Pannu Máriu, aby sa ich vlasť stala Kristovým kráľovstvom, a volali: „Nech žije Kristus kráľ, nech žije Panna Mária Guadalupská, nech žije pápež, nech žije arcibiskup, nech žije mexický klérus!“

Ďakovné omše sa slávilí deň po víťazstve, slávnosť Ježiša Krista kráľa, doba pôstna (dlhé krížové cesty, ktorých sa zúčastnilo mnoho bosých pútnikov) a Veľká noc sa prežívala obzvlášť intenzívne. Pokiaľ to bolo možné, bola v táboroch cristeros uchovávaná Najsvätejšia sviatosť, pred ktorou sa striedali skupiny 15 - 20 mužov v nepretržitej adorácii. Cristeros spievali duchovné piesne do neskorých nočných hodín, modlili sa na kolenách ruženec, medzi jednotlivými desiatkami spievali hymny Kristovi a Panne Márii.

Na koniec ruženca cristeros v Jalisco pripájali modlitbu, ktorú zložil Anacleto González Flores. Viera prestupovala život bojovníkov, ktorí prosili o pozhnanie pred odchodom do vojny. Pred bojom ich velitelia vyzývali na skutočné pokánie, aby neodkladali svoje škapuliare a aby bojovali pri speve žalmov a s pokrikom: „Nech žije Kristus kráľ! Nech žije Panna Guadalupská!“ Oddiely cristeros boli svojimi veliteľmi zasvätené Kristovi kráľovi - federálni vojaci ich najskôr prezývali „los Cristos Reyes“ (Kristovia kráľi), potom skrátené cricristeros.

Podľa Jaroslav Jána: Povstanie Cristeros 1926-29. Prenasledovanie kresťanov v Mexiku. diplomová práca 2002 spracoval

PETER FRIŠO

V poslednej dobe ma zaujali dve pozoruhodné udalosti, ktoré vôbec spolu nesúvisia, ale iste majú veľa spoločného s našou národnou mentalitou. Nedávno z obchodného domu autom Porsche odviekli bankomat. Reakcie čitateľov na túto udalosť boli aj takéto: „šikovní chlapi“, „pekna prácička“ alebo „Kradne sa všade, od hora až dole. A nezriedka aj v rádo vo väčších sumách, tak prečo by si aj títo chlapi nepomohli, keď sú šikovní“. Druhá udalosť, ktorá ma zaujala, bola lavína útokov na Katolícku cirkev. Mieria na slovenských kňazov a biskupov, v behu je celosvetová kampaň proti Vatikánu a pápežovi. Cieľ: Manipulácia verejnej mienky proti Katolíckej cirkvi, proti veriaciom, proti náboženstvu. Nechcem obhajovať kňazov-pedofílov. Žijem však v protestantskej krajine a môžem zodpovedne povedať, že takéto zvrhnutiahodné zneužívanie popularity mnohých protestantských pastov, kazateľov alebo aj samozvaných prorokov, nie je to zriedkavá vec. Finančné a sexuálne škandály sú tu omnoho častejšie než v radoch katolíckeho kléru. Tento úvod neuzatváram štatistikou, lež kategorizáciou líži Marka Twaina: „Poznáme tri stupne lži: 1. obyčajná lož, 2. podlá lož, 3. štatistika.“ Uvediem však príklad života a práce katolíckeho kňaza - môjho strýka. Môj strýko Môj strýko bol prostý a dobrý robotník vo vinici Pána. Celý svoj život zasvätil službe Bohu a svojim ovečkám bez nároku na odmenu, čo i len úprimné slovo vďaka. Patril medzi tých pokorných farárov z ľudu, čo nás po celej generácii trpezlivo formovali, aby z nás uhnietli civilizovaný kresťanský národ Európy. Prvé volanie Jožko bol obyčajný dedinský chlapec z mnohodetnej, chudobnej maloroľníckej rodiny. Od prírody mal dobré srdce, plné lásky k Bohu, ľudom a prírode. Nemal však talent na gazdovanie - nepokračoval na rodnom gazdovstve. Miestny farár si všimol jeho vrodennú dobrotu a pokoru. Vybral si ho za miništranta. Neskôr, už ako meštiankar, sa rozhodol vstúpiť do kláštora, k Verbistom. Jeho mama s tým, pravdaže, súhlasila. Vždy si z duše priala, aby aspoň jedno jej dieťa zasvätilo svoj život Bohu. Lenže sa to stalo na konci vojny, keď sa tu menili páni, ich spevníky aj pesničky... Po krátkom noviciáte, keď sa Jožko pripravoval na misijnú prácu a vyučil sa za krajčírca, r. 1948 dostal povolávací rozkaz. Poslali ho k Pomocnému technickému práporu (PTP), k útvaru pre politických nepriateľov a kriminálnikov.

Jánošík kontra kňaz

Za jednu noc vtedy rozpustili kláštory a skonfiškovali ich majetky. Jožko sa už z vojenskej služby nevrátil do kláštora, ale domov k rodičom. Začal sa žiť krajčírstvom. Dvadsať rokov modlenia a snaženia Ale komunisti nenechali na pokoji ani Jožka. Po pár rokoch ho predvolali na výsluch do Nitry, pod Kalváriu. Na rady spolubratov poradil sa pred výsluchom s právníkom. Odporučil mu, aby všetko, čo môže, popieral, aby do problémov nedostal seba ani svojich spolubratov. Bol to najhorší zážitok v jeho živote. Vypočúvali ho dvaja primitívni ľudia, asi kriminálni. Nebili ho, ale ho podrobili niekoľkohodinovému psychologickému nátlaku, aby ho krikom a vyhrážkami zastrašili a zdeptali. Do určitej miery sa im to podarilo: Jožko sa potom ešte niekoľko týždňov triasol od strachu. Na ten výsluch nikdy nezabudol. Jožko sa dostal na čiernu listinu. Dovolili mu zmaturovať, ale na štúdium teológie ho už nepustili. Po mnohých rokoch modlenia jeho ustarostenej mamy sa Jožko v r. 1968 znova pokúsil o vstup do seminára. Už nie v Bratislave, ale v Olomouci. (Písal sa už rok 1968, kedy sa veľa vecí začalo meniť. A tak ho do Olomouca nakoniec prijali. Vo vytúženom a vymodlenom cielei Napriek tzv. „normalizácii“ a politickému prítvrdeniu po sovietskej invázii v r. 1968 Jožko štúdium v seminári bolo veľmi šťastným obdobím. Skončilo sa vysviackou a primiciami. To boli najšťastnejšie dni v jeho živote i v živote jeho mamy. Úporne premodlené roky nakoniec priniesli svoje ovocie. „Toto je najšťastnejší deň v mojom živote, keď som videla Jožka vysviatého za kňaza. Môžem spokojne zomrieť...“ A skutočne, onedlho dostala porážku, stratila reč, ochrnula a po pár mesiacoch zomrela. Odišla však šťastná. Jej misia na zemi sa úspešne zavŕšila: dala svetu nového dobrého kňaza. Po rokoch kaplanovania na Severnej Morave Jožko nakoniec zakotvil na Valašsku. Krásna príroda a prostí zemití ľudia mu čoskoro prirástli k srdcu. A pretože sa tamojší ľudia i prostredie veľmi podobali na Slovensko a Slovákov. Veľmi rady ho mali najmä deti. V lete s nimi hrával futbal, chodil s nimi na turistiku, v zime zasa na lyžovačku. Valašsko malo aj ďalšiu výhodu: vo vtedajšom socialistickom Československu bolo trochu „v závetri“. Strýko nebol na očiach komunistického

režimu. Až po páde totality začal usku-točňovať svoj životný projekt: rekonštrukciu a prestavbu zanedbaného kostola s farou. Pretože nemal vloh na riešenie takýchto praktických problémov, bol to preňho ozajstný problém. Ale ako sám vyhlásil: „Keď kňaz príde s iniciatívou a so zápalom, veriaci sa k nemu pridajú.“ A tak spoločnými silami renovovali interiér kostola, vymenili hnilú strechu, prestavali zadnú časť, pristavili novú vežu so zvonnicou. Vynovili aj faru a pristavili k nej garáž a spoločenskú miestnosť. Môj osobný vzťah k strýkovi Ja sám si novovekú Cirkev rozdeľujem na dva hlavné myšlienkové prúdy: na mysticko-emotívny, telesnený sv. Františkom z Assisi, a na racionálno-analytický, stelesnený sv. Tomášom Akvinským. (Iste je to zjednodušený pohľad.) Náš strýčko bol a zostal mystikom úzko spätým s prírodou. Preto mi pripomínal sv. Františka. Jeho viera bola vnútorná prežívaná a precitovaná. Tých 20 rokov, počas ktorých sa snažil dostať na teológiu, strýčko nepremárnil. Veľa času venoval meditáciám v prírode a nám deťom (svojim synovcom a neteriam). Ja som bol medzi tými šťastlivcami. Vyrastal som v jeho bezprostrednej blízkosti 20 rokov. Strýko bol mojim druhým otcom. Naše túry po horách boli zároveň nenútenými a neformálnymi hodinami náboženstva. Neskoršie sme debatovali o strýčkových cestách po stopách apoštolov v Grécku, o situácii v Cirkvi a v spoločnosti, ale aj o našich rodných problémoch, ako ich videl z kresťanského pohľadu. Aj preto ho až dodnes veľmi rád navštevujem. Jeho moravská fara bola pre mňa oázou božského pokoja a dobra. Mala Bohom presvietenu čistú a povznášajúcu atmosféru, oslobodenú od prírodných ťažkostí a starostí. Strýka som navštevoval najmä vtedy, keď som si nevedel rady so svojimi problémami, keď som sa mal rozhodnúť vo vážnych životných situáciách. Ako som povedal, strýčková viera bola viacej vnútornou prežívanou a precitovanou než racionálna. Preto sme tie moje starosti nikdy nerozoberali. Obyčajne mi stačila jeho prítomnosť a čistá, Bohom presvietená atmosféra jeho fary. Pomáhala mi viacej než akékoľvek logické analýzy. Na strýčkovej fare som obyčajne býval počas víkendov. Domov som sa vracal povznesený nad všetky moje pozemské trampoty. Tie sa oby-

čajne vyriešili sami. Tých rokov S príchodom šesťdesiatky sa strýčkovi začali hlásiť bolesti a choroby. Jeho najväčším krížom sa stali hlasičky. Hlas je pre kňaza veľmi dôležitý. Tak ako sluch pre muzikanta. Asi pred 25 rokmi mu operovali nádor na hlasivkách. Stratil hlas, rozpráva chrapľavo a s veľkou námahou. Každá kázeň a spovedanie sú preňho ťažké sčity, ale prekonáva ich trpezlivo a s pokorou. Ťaží ho aj deformovaná horná chrčtica, kyfóza. Spôsobili ju tie roky strávené za šijacím strojom. Spôsobuje mu chronické bolesti hlavy a krku. Pridružili sa aj borelióza a Bellova paralýza - ochrnula mu časť tváre. A to všetko v osemdesiatke... Preto, v osemdesiatke, chcel ísť na odpočinok do kláštorného domova. Ale dlho sa tam nezo-hrial. Do roka prišli za ním jeho farníci z Valaška a že jeho fara je opustená, chátka kostol i fara, lebo biskup nemá za Jožka náhradu. A tak strýko toto pochopil ako druhé volanie. Súhlasil a považuje to za najlepšie rozhodnutie svojho života. Dodnes slúži na Valašku so všetkým svojim telesným trápením. Jeho čistá duša by sa už rada vrátila k Bohu, rada by opustila ubolenú telesnú schránku. Ale on s pokorou nesie ten svoj kríž, lebo vie, že Pán Boh ho ešte stále potrebuje tu na zemi. Slúži, nefrflie. A hlavu má jasnú... Pomník neznámemu kňazovi Toto nie je článok len o mojom strýkovi. Ja o ňom píšem preto, že som ho veľmi dobre poznal, takže som nič nemusel vymýšľať. Dokumentujem tu príklad konkrétneho človeka. A viem, že takýchto ľudí boli v slovenskej histórii desaťtisíce. Chceme vyzdvihnúť ich obe-tavú službu Bohu a veriaciom. Sami si vybrali takúto cestu. A išli ňou bez zaváhania, trpezlivo, obetavo. Slovensko je malá krajina, my Slováci sme malý národ. Nemali sme a nemáme veľkých dobyvateľov. Ani veľkých moreplavcov, ani takých, čo by boli zapichli slovenskú vládku na Severnom póle alebo na Mesiaci. Ale napriek tomu máme mnoho veľkých osobností i mučeníkov, ktorí sa nedostali do učebníc dejepisu. Mnohí z nich nosili kňazský či mníšsky habit. Mali sme i máme veľa prostých, dávno zabudnutých dedinských kňazov, ktorí nás krok za krokom, generáciu za generáciou posúvali vyššie a vyššie na rebríčku európskej civilizácie. Aby z tohto (citujem) „...národa drotárov a gasterbei-

terov...“ vychovali kultúrny európsky národ. A napriek tomu, že sme ešte pred 200 rokmi ako národ „de iure“ neexistovali, práve vďaka nim sa nám podarilo uchovať si svoj jazyk, kultúru, i národnú identitu. Práve títo malí farári nám po celej generácii vytrvalo vstúpili nielen jazyk, ale kvapku po kvapke aj morálku, kultúru, zmysel pre pravdu a spravodlivosť i spoločenskú zodpovednosť. Možno aj tú demokraciu... Lebo „Gutta cavet lapidem non vi sed semper cadendo.“ (Kvapka nerozbije kameň svojou silou, ale vytrvalým padaním.) Stalo sa už módu sezóny rýpať do Katolíckej cirkvi. Ale: „Každá dedina má takého kňaza, akého si zaslúži.“ Ti naši kňazi, takí či onakí, vyrástli z nás. Nie sú teda aj naším vlastným obrazom? Pozrime sa teda radšej najprv na seba. Koho my vlastne zbožňujeme a vynášame do neba a do koho rýpeme? Stavíme pomníky a s obľubou vyspevujeme pesničky o zbojníkoch. Koľko dnešných Jánošíkov (tunenárov, korupčníkov, rozkrádačov) vynesla do kapitalistického neba naša tzv. „nezná revolúcia“! Koľko antijánošíkov, čo chudobným berú a bohatým dávajú, si vďaka nám a nášmu prizmurovaniu oka za ostatných 20 rokov poriadne napchalo vrecká? Zbohatnúť za jednu noc sa dá práve nepoctivým spôsobom. Ale to, čo pre nás urobili tie generácie neznámych a dávno zabudnutých kňazov, to sa za jednu noc nedá urobiť. Takýchto ľudí by sme si mali cenit! Títo anonymní kňazi nám dali viacej než ktokoľvek iný. Na rozdiel od všetkých tých starých či nových Jánošíkov náš strýko a mnohí jemu zomrie taký chudobný, ako sa narodil. Nezostane po ňom žiadny majetok. Ale iste po ňom zostanú spomienky a možno aj kúsok toho sv. Františka, ktorého vstúpil do srdca detí na hodinách náboženstva, na túrach po valašských kopcoch. A to napriek režimu či pribúdajúcejmu veku, chátarujúcejmu zdraviu. On sa nevzdal svojho cieľa. Išiel za ním. Napriek tlaku režimu, či pribúdajúcejmu veku, nevzdal sa svojho cieľa, za ktorým šiel vytrvale vyše 20 rokov. A neskôr, napriek chátarujúcejmu zdraviu a pokročilému veku, vrátil sa späť slúžiť na svoju faru, kde bude s bolesťami a ťažkosťami pracovať až do posledného dychu. A určite sa tak nerozhodol kvôli jeho smiešnemu platu, ktorý aj tak nepotrebuje. Akú väčšiu obeť možno ešte od neho očakávať? A za toto nielen jemu, ale všetkým jemu podobným patrí moja veľká a úprimná vďaka. A o tomto chce byť môj článok.

LADISLAV BEREČ

Život na Kysuciach býval nepochybne najťažší v ďalekých osadách, lazoch či kopaničiach, roztrúsených pod najvyššími hrebeňmi hôr. Drsné klimatické podmienky, geomorfológia terénu a veľká vzdialenosť od obcí a miest robili život dvojnásobne ťažkým. Prírodným vývinom sa postupom času kysucké osady začali vyľudňovať, no najvýraznejšie vysídľovanie bolo zaznamenané v priebehu sedemdesiatych a osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia. Príčin bolo viacero, všetky však mali spoločného menovateľa: vtedajší politický systém mal iný názor na život v ďalekých osadách i na osady vôbec, následkom čoho ich najmä mladší obyvatelia začali hromadne opúšťať a sťahovať sa za lepším a dôstojnejším životom do dedín a miest. V súčasnosti je drvivá väčšina z nich už mŕtva. Sú ako telá bez duší. Nájst' v kysuckej osade, najmä v tej vzdialenejšej, trvalo žijúceho obyvateľa je už takmer zvláštnosťou. Osady výraznejšie ožívajú len v letných mesiacoch, keď sa stávajú miestami oddychu a rekreácie. Mnoho pôvodných osád a samôt už zaniklo, zanikajú ďalšie a ďalšie a s nimi nenávratne odchádzajú nielen drevenice, ale aj spôsob života, akým sa v nich žilo. Žiaľ, takmer vôbec nezachytený, nezdokumentovaný.

Okrem originálnej architektúry dreveníc a vyváženej prírody zanechali tamojší obyvatelia po sebe aj množstvo sakrálnych objektov - kaplniek, krížov a svätých obrázkov. Kaplnky a kríže stávali vo väčšom hlavne v päťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, v období intenzívnej náboženskej perzekúcie. S výstavbou týchto objektov začali z obavy pred likvidáciou kostolov v dedinách a mestách, pričom sa im stali zároveň aj prístupnejšie než vzdialené kostoly, do ktorých prísť na bohoslužby nebolo vždy jednoduché. Okrem spoločných nedeľných modlitieb boli zaužívané aj večerné modlitby pri kaplnkách a krížoch, najmä v máji, septembri a októbri.

Kaplnky a kríže kysuckých osád

Kaplnky a kríže vrchári stávali nielen v blízkosti ľudských sídiel, ale aj ďaleko v poliach chotárov, v lesoch, údoliach, pri cestách, na rázcestoch, podľa možnosti tak, aby boli dostupné obyvateľom ostatných okolitých osád (stávali sa obvykle spoločne). Mnohé z týchto objektov sa zachovali dosiaľ a okrem zaujímavých architektonických riešení poukazujú na príslušnosť obyvateľov kysuckých osád ku kresťanstvu. Pri niektorých sa aj v súčasnosti slúžia pravidelne alebo sezónne bohoslužby, významné sú aj ako orientačné body a zároveň esteticky dotvárajú krajinné prostredie. Povedľa mnohých rastú staré pamätne stromy ako nemí svedkovia života dávnych čias.

Kaplnky stávali zväčša murované, výnimočne aj drevené. Hlavným stavebným materiálom okrem dreva bolo kamenné a tehlové murivo, omietnuté vápennou omietkou. Strešná konštrukcia bývala drevená, pokrytá šindľom, neskoršie plechom alebo eternitom. Zachované sú rôznej veľkosti: do niektorých je možný vstup aj väčšiemu počtu osôb, iné sú minimálnych rozmerov - vstup do objektu nie je možný, sochy a sväté obrázky sú umiestnené v malom zasklenom otvore.

Božie muky vyhotovovali z dreva, kameňa i kovu a osádzali do pieskovcových alebo drevených podstavcov. Mnohé z pôvodných kaplniek a krížov sú v súčasnosti renovované, sem - tam sa objavujú aj celkom nové, no ďalšie na svoju opravu čakajú.

Z kaplniek a krížov, symbolov kresťanstva, ktoré dodnes nachádzame na každom, aj na tom najvyššom kysuckom hrebeni, čerpali predkovia vieru, posilu, potechu v ťažkých každodenných robotách a starostiach. Pri krížoch a kaplnkách často posedávali žieničky okopávajúce zemiaky i unavení oráči cez obed,

keď z veží vzdialených dedín zaznelo poludňajšie zvonenie. Pri sušení sena alebo v čase žatvy často niektorá zo žníc zašla ku krížu, aby k nemu položila kyticu púpav, zvončekov či nevdzí. Postála a vyžalovala sa tomu na kríži na svoj neľahký osud, dúfajúc, že ju vypočuje, ale i vzdala vďaka za každý prežitý deň a za každé obilné zrnko dozreté na tvrdej strane. Prežehňala sa, posunula si šatku hlbšie do očí a pobrala sa späť do ostria rozpáleného strniska. Keď prechádzali popri krížoch furmanské vozy s drevom, senom, obilím či iným nákladom, chlapi si sňali klobúk alebo čiapku, rovnako aj osamelí pocestní, ponáhľajúci sa do dediny.

Stavitelia týchto objektov sú dnes zväčša anonymní, rovnako ako kňazi, ktorí ich vysvätili. K viacerým krížom a kaplnkám sa viazali legendy. Mnohé stoja na miestach ľudských tragédií, iné boli postavené len tak z vďaky. A takmer okolo každého viedla kedysi prastará cesta, spájajúca jednotlivé horské osady i dediny. Prudké vetry s bičmi jesenných dažďov ich za mnoho rokov ošľahali tak, že celkom osiaveli, zhrdzaveli a spustli, veľa ich už spráchnivelo a rozpadlo sa. Tie, ktoré pretrvali, predstavujú vzácne dedičstvo, sú nemými svedkami mnohých udalostí, predovšetkým však ťažkého životného údelu človeka, ku ktorému patrili rovnako ako drevenice, švíky rúli či studne s priezračnou vodou.

Mnoho z týchto objektov bolo už renovovaných. Vďaka patrí všetkým, ktorí ich na vlastné náklady udržiavajú aj napriek tomu, že v osadách trvalo ne-žijú a prichádzajú tam len v čase voľna. Prastarí Kysučania, silní vo viere, ich postavili zo svojich mozgov a zo svojho znoja. Toto vzácne kultúrne dedičstvo by nám nemalo byť ľahostajné. JÁN GREŠÁK

Kríž U Zbunov